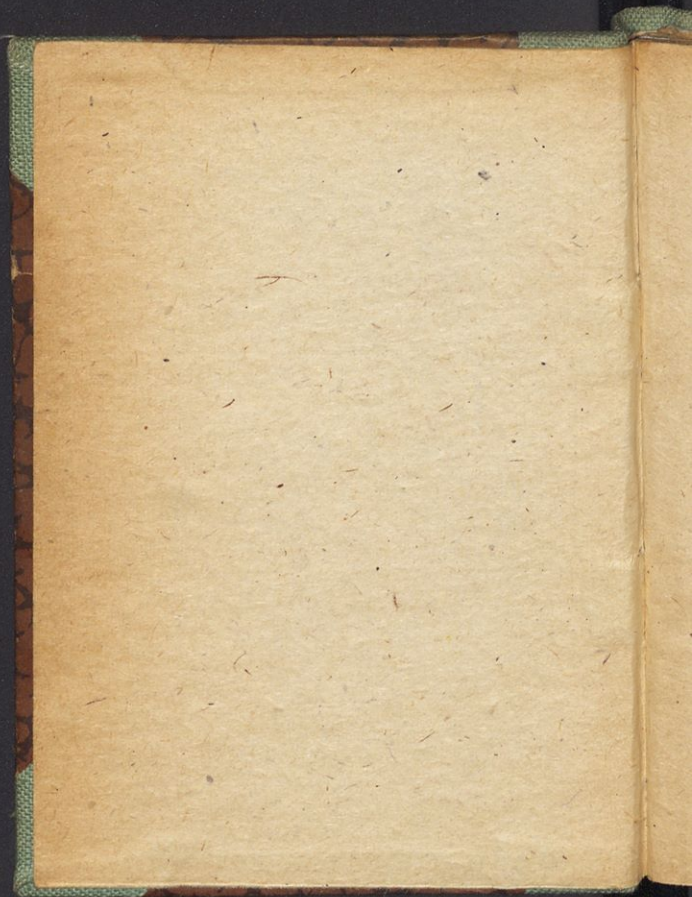

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

48898

4.

Il. n. d.

NARODNA BIBLIOTEKA.

753

(4)

~~44~~
~~77~~
M

V gorskem zakotji. **29**

Povest.

Spisal

Anton Koder.

[L. mat.]

237

Novo mesto 1901. — Natisnil in založil J. Krajec.

+48898

48898

F2C 1811/
1952

UN = 395201811

ID = 57828352

Prvo poglavje.

Pešaško selo ni ne veliko, ne majhen. Takošno je, kakeršna je večina slovenskih vasi. Kakovih trideset slamnatih in z mahom zaraščenih streh ima, nekaj manj kljukastih številk nad vežnimi durimi, katere poznajo Pešaščanje bolje na pamet, kakor iz pismoznanja; kajti študirani oni niso. Taki so, kakeršni so bili njihovi dedje: star denar, staro vero in stare šege ljubijo.

A vendar ima Pešaško selo več znamenitega, kakor bi se komu dozdevalo. V znožji visokih gorá je postavljeno, na daleč sloveča voda Pešata izvira konci vasi, lepo cerkvico z zlatimi oltarji ima, rudeč ne ravno visok zvonik, lepe vrte okoli pol zidanih pol lesenih poslopij, nekaj polja proti zahodu in jugu, pa še marsikaj družega, kar mu daje čast in dobro ime. Najimenitnejša pešaška osoba je suh možiček, s kratkimi irhastimi hlačami v petek in svetek, in rudečimi navskriž zvezanimi hlačniki, pa

širokokrajnim pokrivalom. To je županček Rogovila. Vže kar mlajši zarod pomni, nosi on srenjska bremena na suhih plečih. Pešašcanje dobro vedó, zakaj se mu spodobi taka čast in lepo županovo ime. Študiran on ni, le nekaj številk pozna, premeten ni, mnogi pot v znanosti podlegne komijskemu beriču, ki baje tudi ni bog zna kakov učenjak. A Rogovila ima druge lepe lastnosti. Beseden je, da bi govoril na pamet, kolikor časa bi hotel kedo, na sanjske bukve ume, da nobeden ne tako, gospodi se zna klanjati in dobrikati in njegovo posestvo, njive in travniki so za nekaj sežnjev večji in skrbneje obdelani od drugih, kar ima precej veljave. Povrh je pa še sè župnikom, debelim pobožnim gospodom prijatelj in pri njem domač in imeniten, kakor doma in v vsej soseski. Ker smo dejali, da Rogovila ni učen, kakor oni kancelijski dohtarji, ki vedno kmeta dero in davke delajo pa nič drugega, je naravno, da so ga županijske skrbi pripravile več potov v zadrego. To je bilo pa gotovo vedno tedaj, kedar so se mu pošiljala pisanja od komisije, sodnije ali od koder koli pisana v visoki, učeni nemščini, njegova glava pa ni vedela raztolmačiti drugega, kot nekaj

kljukastih števil in tudi to le v veliki sili. Zaradi tega si je poiskal Rogovila vže v začetku svojega županovanja drugo za njim najimenitnejšo osebo za prijatelja, in to je bila učena glava kovač Krivec. Tja v iz smrekovih žaganic sestavljeno in na pol razrušeno kovačnico konci vasi ob šumeči Pešati se je zaletaval toraj Rogovila v oficijelnih stiskah in vedno je našel pomoči in tolažbe.

Bilo je popoldne, pravo jesensko precej toplo popoldne. Pešašcanje so ajdo želi doli za rebrijo na južni strani in govorili o kozah, ki so se vselile po okolici, in sosede so obirali in vlekli čez zobe, kolikor so vedeli in znali. V vasi je bilo vse tiho. Le klepetec na jablani pred županovo hišo je pritrkaval v vetru in doli v Krivčevi kovačnici se je čulo težko kladivo.

Sajasti kovač, bosopet, razoglav, v usnjatem predpasniku in v kratkih do kolen segajočih irhastih hlačah danes ni bil sam v svojej delavnici. Slednje se je redko kedaj primerilo. Na klopi poleg mehú sedeli so trije vaški možakarji, tobak zažigali, dim spuščali v okajeni strop in v Krivca so zijali. Naj imenitnejši izmed njih je

bil župan Rogovila. Pa si je bil tudi svest svoje časti in svojega naslova. Kakor kakov grški bog je sedel na svojem prestolu, na sajasti klopi, na očali je gledal, neko pisanje vrtil med prsti, študiral, premišljal in pol glasno sam s seboj govoril in z ustnicama migal. Naposled povzdigne s steklom oborožene oči v kovača in pravi: „Kaj meniš ti, ki si učen in na take kljuke, kakor so v to-le pismo postavljene umeš, kaj, kaj storimo, če se te nepridiprave koze pritepó tudi v našo vas? Vsi peklenščeki, še tega nam je primanjkovalo!“

„Jeza ali ne jeza, nevolja ali ne nevolja, vse eno, saj sem vam rekel in raztolmačil in razložil, kaj piše kancelijski cesarski kraljevi komisar.“ Zadnje besede povzdigne z nekim posebnim ponosom sajasti Krivec, po svojih vasovalcih pogleda, kladivo in neko železnino na tla vrže, da zazveni in se iskre vkrešejo, županu pisanje vzame in jame tolmačiti na glas pisanje:

„Gospodu Rogovili, županu Pešaškemu! Ker se koze v vašem okraji vedno bolj in bolj razširjajo, je podpisano poglavarstvo sklenilo, poslati vam izvedenega zdravnika, da učini in uredi, kar je potrebnega, da se ustavi daljna

nesreča. Zaukazuje se vam ostro, da se ima ravnati vsa soseska strogo po njegovih zapovedih, da mu ima oskrbeti prilično stanovanje, hrano, in povrniti polovico družih njegovih stroškov. Pojutranjem dopoludne se ima tudi voznik s primernim vozom oglasiti v mestu, s katerim se naznanjeni zdravnik odpelje.“

„Ukazoval bi vsak“, se oglasita pri teh besedah županova tovarša. Rogovila pa si z rokavom potno čelo obriše, očali popravi in meni, vdan in ponižen takemu povelju: „Tako je toraj, tako. Ni drugače! Cesarski gosposki se moramo klanjati. Kaj pa ti meniš, Krivec? Zini kakovo!“

Sajasti kovač zdaj pisanje zopet zgane, se ponosno pred županom razkorači, svojim tovaršem poredno namežika, kazalec dvigne in pravi: „Vi ste župan Rogovila, vi, nihče drugi. Vaša beseda velja, kakor gotov denar. Kar vi rečete, nam je povelje. Veselimo se, da dobimo zdravnika. Vi pojutranjem mlado kobilico naprezite in voziček prej k meni pošljite, da ga ogledam in popravim, kar je na škodi, da gospoda v cestni rov ne zvrnete, pa je!“

„Pa je, pa je, trikrat pa je, tako bi zlobdral vsak, ki ne pomisli, kako in kaj. A kje

je stanovanje, kje je plačilo za vožno, za mostnino, kje zdravnikova plača? Denar, denar, denar ta je mož, da imamo tega, vsega bi imeli!“

Tako se jezi in huduje župan in zopet pisanje razgiblje, kakor bi se hotel prepričati sam, če je v resnici tako postavljeno v pismu, in ne bi verjel Krivčevi učenosti, katero si je v šestnajstletni vojaški službi kot cesarski grenadir pridobil.

„Kaj denar in stanovanje, oče župan“, se oglasi zadnji možiček, sosed Muhar, in turničkasto pipo z mazincem tlači. „Vsega imate obilo, in hišo imate v eno nadstropje, stanovanja dovolj za tri cesarske dohtarje, in vaša Manica je za postrežbo, da ne takove, pa tudi učena je in po gosposki se ume vesti, zakaj pa je v mestu stanovala in se kuhati učila ali kali?“ pristavi drugi sosed v ljuknastem pokrivalu, višnjevi kamižoli in svojega soseda s komolcem sune, češ: reci še ti kakovo in pohvali ga, brez pijače ne bode potem.

Kovač Krivec pa zopet zagradi težko kladivo, s kleščami rudeče razžarjeno železnino prime in jame neusmiljeno udrihati po njej. In ko bi bil kedo bolj natančno opazoval kovača, mislil bi

bil, da hoče vkovati v razžarjeno železo vso svojo jezo in nevoljo in nečast, katero mu je uničil župan s svojim ugovorom.

Tacega mnenja je bil baje tudi župan Rogovila. Jel je kriviti svoje protivne rožičke, mehčiti se, in je dejal: „Kaj pa menite možakarji, da je gospoda takova, kakor smo mi? Mehkužna in sitna in trmasta je, da ne tega! Nihče jej ne stori po volji. Ko bi se zadovoljil zdravnik z mojo hišo, ne dejal bi ničesar, ali ne bo se, pa se ne bo“.

„Bode se bode, če pri vas ne, kje pa se bode? Še pri župniku ne najde boljšega ležišča. Koruze ste pridelali lani, da sami ne veste koliko in ličkanja imate. Na njem mu posteljite, kako praznjo rjuho pogrnite na počez, pa bode ležal, kakor na pernici. Za jed tudi ni treba skrbeti. Mesa sicer vsaj govejega ni v vasi, a krač imate še celo strašilo v dimniku, in vina imate v kleti. Za zajutrek mu pa močnika na mleku in jajcih skuhajte, če kave nimate. Jedel bo, da ga bode veselje gledati in pomnil bode vse žive dni vas in vaše imenitne hiše“.

Tako ugibljeta vaška soseda. Krivec jima pritruje. Tudi župan se omeči naposled in

dobro mu de tako besedovanje, kajti ko kmalu potem Krivec o žeji in vročini potoži, migne fantiču, ki pri durih v kovačnico zija, naj v krčmo steče in bokal rudečega na njegov račun prinese.

Pri vinu se stoprv razvežejo jeziki. V vinu se pozabijo vse neprijetnosti. Tudi župan jih pozabi. Povrh je še vesel, da bode imel čast, veliko čast, ker bode stanoval cesarski zdravnik pod njegovo streho, da bode zajemal pri njegovi mizi in da ga bode pojutranjem sam na novo pomalanem, z zelenim kocom pogrnjenem vozičku iz mesta vozil, da bode vse gledalo za njim.

Drugo poglavje.

„Hi, luca, ti mataroga!“ je kričal dva dni potem proti večeru voznik na prašni cesti sem od glavnega mesta.

V novem kastorcu širokokrajniku s srebrno zapono in škrlatastem brezrokavniku je sedel spredaj na vozičku, z vajeti je potrkaval po konjskem hrbtišči in bič je vihtil, a ne po

konjski koži, le bolj ondi po komatu. Na prvi pogled spoznamo častitljivega znanca voznika Rogovilo. V resnici, čast komur čast. Naš znanec je vedel, kaj se pravi gospodo voziti in kako se vesti proti njej. Ponosen je bil, v svesti si, da sedi cesarski dohtar na njegovem vozičku, ki bode koze ustavil in vso okolico imel kmalu pod svojim poveljem.

Sedel je toraj kakor se spodobi gosposkemu kočijažu in niti kratkocevne pipice se ni upal natlačiti, češ da bi tobačni dim gospoda v nos ne bodel. Le sem ter tje se je ozrl s početka bolj črez ramo nazaj, če dohtar, lep, mlad gospod s polno rumeno brado, čednega lica in vitke prijetne rasti, česa ne želi ali izvedeti hoče.

Dolgo časa je bila voznikova postrežnost brez vspeha, kajti gospod je slonel molčeč na vozičku in opazoval okolico. To pa župančku Rogovili ni bilo nič kaj po godu. „Prijazna beseda se mi privošči, pa je. Župan sem, in čast imam in čast se mi spodobi. Saj še župnik radi govore, ki so svet, sivolas mož, pa taka mlada gosposka kosmatina ne bi?“ Tako ugiblje voznik ter ugane v svoji modri glavi naposled, da gospoda ni za kmeta, in on ne za

njo, pa da ni pameten on, ki se jej klanja. Kaj ima prav za prav od tega?

Stoprv ko se nagne večer in se jamejo kazati drče in skalovje nad pešaškim selom, se nagne zdravnik proti vozniku, mu pomoli cigaro in pravi: „Koliko potrebujeva še do doma?“

„Koliko“, jekne županček, lice mu veselja zagori take prijaznosti, cigaro zažiga, na bič in vajeti sede, se proti gospodu obrne in meni: „Če tako voziva kot zdaj, pa če prav nič ne ustaviva v prvi vasi, kjer točijo najboljše vino, pa če Pešešcanje niso za hudim klancem popoldne cesto posipali, kakor sem v nedeljo ukazoval, pa če ta matarogasta luca nekaj biča čuti, sva v poldrugi uri tako gotovo doma, kot jaz to-le dišečo cigaro prižigam, katera je gotovo draga, in vam jo Bog povrni gospod milostljivi.“ Županček bi bil naštel gotovo še cele litanije taci pogojev in dvomljivih uzrokov, ko ne bi bil cesarski dohtar, ki se je pisal za Limbarja, in ga bomo tudi mi v prihodnje tako imenovali, pokazal tam na desni zaraščen holm, kjer je stalo temno, širno poslopje in dejal: „Čigavo je ono posestvo ondi-le?“

„Grad je, grad“, pravi, „Zakriški, največji, najbogatejši in najimenitnejši grad je, kateremu

so še moj oče desetino v pšenici in ovsu dajali in tlako delali“, pritrđi, čudeč se županček in cigaro med prsti vrti.

„Kdo stanuje onđi v Zakriškem gradu?“ vpraša dalje Limbar.

„Kedo da tam stanuje pravite in menite? Družina, družina mnogobrojna, grajska družina.“

„Pa nihče drugi?“ naglasi nekako nezadovoljen prejšni.

„Nihče, nihče, tega ne rečem in ne trđim, Bog vedi da ne. Graščak zapoveduje sem ter tje onđi, oh graščak, pa kak graščak, da se Bogu smili, da živ človek ni tak in ni bil“. Po teh besedah se županček bližje k zdravniku pomakne, suhi prst na zijave usta položi in šepne: „Bog me kaznuj in tepi, da ne lažem, če vam pravim, da je Zakriški neki s samim hudimantom v zvezi ali kali; zakaj pa ne moli in v cerkev ne hodi? Potem pa recite, da ni res, kar trđim, pa da opravljam in ljudi črez zobe vlečem, saj to gospod milostljivi, to se ume tako, med nama ostane, ker nisva stari babi klepetulji, ki ljudi obirata in jezike brusita.“ Tako je govoril županček in zijal v zdravnika.

Poslednji mu je dajal le polovične odgovore, in je urno prehajal od enega vprašanja na drugo. Pozneje je hotel zopet natančno vedeti, čigavo je ono gosposko selišče na Pešaškem holmu. In ko mu je razložil in raztolmačil županček, da je postarne gospe Roženove, kakor jo imenuje vse na okrog, hotel je izprašati vse na tanko, kakor pri spovedi. Posebno ko mu je omenil gospejine hčere, Lucijete, saj tako jej nekako pravijo, moral mu je zopet popisovati natanko, kakova je, koliko stara, kake lase, pa kakov obraz ima in mnogo tacihi drobnosti, kar se je njemu kar nepotrebno in otročje dozdevalo.

Iz vsega tega je posnel županček, modra glava, da gospoda ni tako kaj posebnega, kakor bi domišljeval kedo, zakaj pa jo zanimajo take malenkosti.

In še nekaj ga je jezilo skrivaj prav po tihem, hudo jezilo. Zakaj poizveduje dohtar le po gosposkih, imenitnih seliščih, po njegovem posestvu, ki tudi ni zadnje, pa ne. Zakaj hoče imeti naslikano tako natančno tisti plavolasno Lucijeto, njegove Manice pa niti v misel ne vzame, niti ne vpraša, koliko otrok ima on, častiti Pešaški župan.

Tako jezo je potem vso pot županček skrivaje v se nazaj izlival in v nevolji bolje kakor kedaj potno in prašno hrbtišče matarogaste luce z bičem strojil, ki je bežala, kolikor se dalo bežati na ne baš najlepši okrajni cesti. Noč je bila in mesec je svetel iz za širokovejate vaške lipe, ko pridrdra županov voziček v vas.

„Zdaj sva pa doma, gospod dohtar“, pravi voznik, ko na dvorišče zapelje. Zijav hlapec v belem slamniku priteče, za vajeti prime, župan pa k gospodu priskoči ter mu hoče pomagati z voza. A poslednji ga je vže prehitel in si ogledovaje priprosto kmetsko selišče, novo smodko zažigal.

Uro pozneje je sedela v županovi hiši precejšna kopica vaških možakarjev, ki je bolj skrivaje cesarskega dohtarja gledat prišla. A poslednje se jej ni posrečilo, kakor je želela. Zdravnik je dejal, da je truden in si je ukazal v svojo sobo v prvem nadstropji nekaj večerje prinesti.

To pa možakarjem ni bilo povšeči. Kleli so in zabavljali, češ, tako imeniten menda ni, da bi se nas moral sramovati. Sem k nam pride, z nami se govori in pri nas se kupa vina pije.

Mi tudi lahko plačamo nekaj meric, če je potreba, in vemo, kaj se spodobi, tako pod nič nismo.

Limbar je sedel isti večer še precej pozno pri lojeni z velikim utrinkom goreči sveči. Mislil je, da je lačen, a jed mu ni dišala, mislil je, da je žejen, a dolgo je stala polna kupa pred njim.

Kake tri pote je premeril svojo nizko sobo, oskrbljeno le z naj bolj potrebno opravo, in nekaj svojih knjig in zdravniških instrumentov in zdravil je uredil. Potem se je naslonil na okno, podprl glavo v dlan in na z mesečino razsvetljeno tiho vas je zrl.

Dozdevalo se mu je, kakor da bi se bilo njegovo življenje z današnjim dnevom v čisto nov tir zasukalo. —

Sin manjšega privatnega uradnika in ravnokar izšolan v rezidenciji, ni poznal našega kmeta, njegovih navad, ne življenja na dežela in njegovih zanimivih strani. Trda, prav trda in neusmiljena se mu je dozdevala osoda, ki ga je potisnila tako zarano iz mestnega hrupa, izdramila iz njegovih visoko letečih idealov, ter mu odmerila skromno delovanje med ubogim,

neomikanim ljudstvom. Tu naj se ubija toraj od jutra do večera, z blagim svêtom in učenostjo naj koristi drugim, pa svêta in tolažbe samemu sebi ne ve. Take misli polnijo Limbarjevo glavo in prvič se mu izbudi nesrečna misel: ali ni zgrešil svojega poklica, ali najde srečo v svojem težavnem stanu.

Pozna ura bije in fantovsko petje se čuje ondi s polja, ko svečo ugasne in gre k počitku.

Stoprv pred spanjem se domisli osebe, ki mu je večerjo in pijačo prinesla in ga sramežljivo in boječe vprašala, če še česa potrebuje.

Bila je črnooka, črrolasa županova Manica, deklica kakih šestnajst let. Limbar, precej romantičnega duha in izveden v literaturi, bi jo bil primerjal Šekšpirjevi Jesiki, zaljubljeni kmetški fant pa bi rekel in se zaveril, da je Manica tako dekle, da malo taci.

Kadar človek jame premišljevati svojo in drugih osodo in jame vpletati vanjo povrh še nežne obraze, — mine spanje. Tudi Limbar, da si truden, ni mogel zaspiti dalje, kot si je želel. Vendar mu se je posrečilo naposled, to vemo, a če se mu je tudi kaj senjalo, nam ni znano.

Tretje poglavje.

Drugo jutro je bilo solnce že precej visoko na nebu, ko vstane Limbar prvič v svojem novem stanovanji na deželi.

Ko je svojo precej izbrano toaleta uredil in nekaj potrebnih pisanj izbral, se odpravi k župniku. Ta je bil namreč isti mož, ki mu je imel biti tako rekoč desna roka pri njegovem težavnem poslu in dolžnostih, ki so ga poklicale sem na kmete.

Na stopnjicah ga sreča mršava dekla vže bolj v srpanu, ki ga vpraša, kaj da naj se mu skuha za zajutrek. Ko pravi, da se mu mudi in da danes ne potrebuje ničesar, zmajuje stara služabnica z glavo in mrmra polglasno: „Čudni ljudje so ta gospoda. Zvečer ne gredo k počitku, zjutraj ne vstanejo in ne jedo nič, zato so vsi blede in mehkužni“.

Zdravnik se ni zmenil za tako kritiko. Molčeč je odšel. A v veži se je mimogrede pred kuhinjo vstavil in cigareto zavijal. V tem trenutku je v kuhinji nekaj zašumelo, kakor da bi izbežala ženska podoba pred njim.

Oure se in kakor po sreči vjame domačo Manico, ki je še pol zarudelega lica smuknila gotovo pred njim skozi stranska vrata na dvorišče. Začudi se, zakaj se skriva deklica pred njim, zakaj se ga ogiblje danes, sinoči pa mu je stregla. Kedo ve, če nima za to važnih uzrokov, če jej ni morda celo prepovedano, govoriti ž njim. Škoda to! Lepa deklica je, prijetna družčina bi bila sem ter tje za samotne ure na deželi. Kaj bode? Vže prvi dan mu ne gre vse kakor bi bil želel. Tacih misli poln stopi Limbar v vas.

Radovednega obraza kakor vsak tujec se ozira okoli sebe in kakor je videti ni zadovoljen s tem razgledom.

V tem hipu ga zapazijo otroci, ki se pod vaško lipo vriščeč igrajo. Kakor bi treščilo med nje, vtihnó in začudeni zijajo. Ko se jim naposled zdravnik mimogrede približa in jih praša kod se gre k fari, nihče ne ve odgovora. Najbolj oddaljeni stisne pokrivalo v roko in steče po brvi čez potok in dalje po vasi. Videč drugi svojega tovarša, store istotako ter jo udero za njim. M. srajčniki pa, ki teči ne morejo, zakrijejo ob in jamejo glasno jokati in se kremžiti.

To je Limbarju zagonetka. Sam zlodej je to, si misli. Takovega ljudstva še nisem videl. Takov menda nisem, da bi bilo treba bežati pred menoj. Pozneje se potolaži s tem, da se morda plaše otroci njegove dolge rumene brade in gosposke oprave, katere niso vajeni.

Zdaj ga zapazijo zopet mlade perice tamkaj ob vodi. Radovedne so vse, a javno se ne upajo ozirati po novem zdravniku. Zatoraj stiskajo glave skupaj, skriváje se smeje in kedo ve, kakove opombe delajo.

Limbar se ne zmeni zanje, in urno po vasi koraka, da si ne ve prav za prav ali pride po tej strani k fari ali ne. Tako se približa vaški kovačnici. Cigareta mu je vgasnila in izvedeti mora vendar le, kje leži fara, toraj stopi v kovačnico.

Kovač Krivec nabijal je baš na novo kolo železne obroče, ko Limbarja zagleda. Dvorljiv in prijazen je bil vedno, posebno proti ljudem boljše vrste. Te lepe navade tudi danes Krivec ni pustil v nemar.

„Vi ste milostivi gospod dohtar, jaz sem pa Krivec, pešaški kovač,“ reče, kolo v kot otoči, potem z umazanim predpasnikom klop še

meneč: „Če ne zamerite gospod dohtar milostivi, pa sedite, pa kar sedite!“

Limbar se čudi taki prijaznosti in naivnosti sajastega tovarša in hoteč ali nehoteč sede, cigareto zažge in potem pravi: „Časa nimam, k fari grem župnika obiskat, pa ne vem prav, kje je bližnji pot. Vi pa znate, in mi povejte, kod naj hodim!“

„Da bi jaz ne vedel, kod da se hodi? To-liko potov sem bil vže ondi, da sam ne vem koliko. Prejšne čase sva bila tudi z gospodom župnikom nekaka boljša znanca. A veste, milostivi gospod, zdaj sva bolj tako navskriž. Zaradi ženske, poštene ženske, prave žene, kakršno sem jaz mislil v zakon vzeti po božjih in svetskih zakonih. Branil pa mi je župnik in komisar in župan in soseska, in sam vrag mi je bil v nasprotji, vam pravim. Vi bi mi pa ne bili, vi že ne, vi gospod milostivi, to dobro vem. Takov gospod ste vi, da je malo taci, prijazni ste, in govoriti se da z vami, in ko bi vas bil prej poznal, ne bi bil zdaj sam. Ženo, dobro ženo bi imel, pa veselje in blagoslov božji bi imel ž njo.“

Limbar se mora zatajevati, da ga ne posili smeh. Naposled pravi: „Utolajžite se, utolajžite

kovač, vse bode bolje, pa povejte mi na kratko, kod se k fari hodi!“

„Saj vam pravim, da vam povem in naznanim prav natančno“, povzame zopet Krivec in z umazanim rokavom pot raz kuštravega čela obriše.

„Če po glavni vozni cesti hodite, potrebujete tri četrti ure, ne ene minute manj. Pa dobro morate stopati in stopinje vbirati, to vam povem. Stranska pot za vrta in čez goščo ob holmu je mnogo krajša. Mimo Roženovega gradiča morate iti, to si zapomnite, pa je. Ko dospete k njemu, vidite farno cerkev raz višine in potem jo morate najti, ko bi bili tudi slepi ali bi vam kedo oči zakril in zavezal.“

„Hvala vam lepa, kovač, zdaj pa ne zaidem“, pravi Limbar, vstane in sajastemu tovaršu iz hvaležnosti smodko pomoli.

„Ta pa ta! gospod milostivi. Vže deset let, kar sem v mestu bil, nisem pušil take. Lep denar je veljala, pa ga je tudi vredna, po vsi pravici vredna. Da pa ne zaidete in ne zgrešite pravega pota, pa postopim nekoliko z vami.“

Izgovorivši nasadi pokrivalo in Limbarja po vasi pospremi. To je bila njemu čast, da ne take.

Možje in ženice, ki so ga iz med vežnih vrat in oken gledali, zmajevali so z glavami in dejali: „Krivec pa Krivec. On se ume vesti in govoriti povsod in z vsakim človekom.“ Ko pride do razpotja, kovač svoj obraz v dlan upre in pravi: „Po tej poti na levo hodite, kakor sem vam rekel. In ko pridete do gradiča, ne pozabite stopiti noter, če vam je prav. Roženova gospa je taka gospa, da malo taci. Sama mi da zaslužka več kot pol fare in nikedar se ne pelje v tistem novem koleslju, ki sem ga jaz okoval, skozi vas, da bi me ne ogovorila, ko pokrivalo snamem, ali se mi nasmijala meneč: „Kako je Krivec, kako Krivec? Žeja, žeja, jelite, žeja vas tare. Pa kaj k nam pridite, kadar mimo hodite! Taka je Roženova gospa, da veste, in jaz ne pozabljam njenih prijaznih vabil. Ko sem bil zadnjič ondi, natočila mi je tista plavolasa grajska hči takovega vina, da mi je nevtegoma v lase šinilo in sem dejal! „Bog vam povrni milostiva gospica, Bog vam ga plačaj. Če bi Krivee mnogo take pijače imel, dolgo, prav dolgo bi še živel, pa kladivo bi vrtil in klešče, da bi ga bilo veselje gledati. Tako pa je le revščina, sama revščina! To vam

povem, gospod dohtar in pravim, da v gradu se oglasite, saj gospoda kakor ste vi in gospa Roženova, se pozna po vsem svetu. In pa kapljica, oh taka kapljica, kakeršno bode srkali ondi, če ubogate, ne najdete v vsi fari. Jaz bi obljubljena nebesa pustil v nemar, ko bi mi rekli: Krivec! na zemlji ostani, železo kuj po tako cekinasto vino pij, kolikor te je volja.“

V takem pogovoru se razideta.

To je pravi original kovača, meni Limbar, ko med jelševjem in brezjem po stranski poti proti fari koraka.

Kake pol ure hodi Limbar, potem pogleda na uro in vidi, da je vže precej pozno. Stoprv zdaj zapazi, da se njegova steza prav nič ne vjema s Krivčevim popisovanjem. Niti Roženovega gradu ni na spregled, niti živega človega v obližji, ki bi mu povedal, kako in kaj.

„Zašel sem“, pravi Limbar, „zašel in prav mi je. Zakaj stekujem po gojzdu in si dajem svetovati od vsacega, kedor si bodi.“

Tako ugiblje, naposled sklene, da se ne vrne zdaj, naj bode kakor hoče. Nekaj trenutkov pozneje čuje iz daljine odmev sekir in človeške glasove.

„Drvarji so v obližji“, pravi. „Dobro je to, oni mi povedo, kako in kaj“. Približa se možem, ki so ob malem potoku, ki ondi med kamenjem šumi, stoletne hraste sekali, gobo kresali in tobak zažigali.

A predno ga zapazijo drvarji, zagleda ondi ob strani pod širokovejato bukvijo postarno, gosposki opravljeno žensko. Velike s koščenim obrobjem okovane očali ima bolj na koncu nósu in v neko knjigo je vtopljena.

„Ne zamerite gospa, da vas motim! Pot sem zgrešil. Prosim, ali pridem po tej stezi k bližni fari?“ ogovori Limbar žensko. Poslednja se zgane, knjigo zapre, potem oborožene oči povzdigne in prišleca premeri. Kakor je videti, bil jej je povžeči; kajti, črez nekoliko povzame: „Gospod, vi ste zašli, ravno na nasprotno stran. Pol ure imate od tod daljšo pot.“ Zdaj pogleda po solncu in nadaljuje: „Zdaj je ravno deset, in če hodite po poti, katero vam odkažem, pol ure po enajstih ste pri fari.“

Izgovorivši se zopet ozre nekako radovedno izpod širokokrajnega belega slamnika po Limbarji, očali sname raz nosu, je v knjigo za znamenje položi, kako daleč je brala in pristavi:

„Mudi se vam, pa kar sami hodite po gojzdnem potu, ki še domačega sem ter tje prevari?“

Limbar spozna, kam merijo te besede. Spomni se, da bi bila morda njegova svetovalka Roženova gospa, katero mu je tako lepo opisal kovač Krivec. Spodobi se toraj, da se jej predstavi, če tudi ni tu primerno mesto, ter pove kako in kaj.

„Ali ni tu v obližji Roženov grad, čigar posestnico sem čul hvaliti v vasi in me sili tudi uljudnost, da se jej kot začasno nameščen okrajni zdravnik poklonim ter jo pozdravim?“

Limbar je pravo struno ubral in se hipoma v svojih prejšnjih mislih zagotovil. Mala rudečica, znamenje iznenadenja, spreleti zdajci sicer blede lice ženske, njena upognjena postava se nekako začudeno dvigne. Čez nekoliko pravi gospa: „Veseli me, da ste vže tukaj gospod dohtar; kajti pisalo se mi je iz mesta o tem vže pred nekaj dnevi. Tudi vam moram povedati, da sem jaz gospodinja Roženovega posestva ter vas iskreno pozdravljam in čestitam naši srenji, da je dobila vendar po moji prošnji tako potrebnega zdravnika.“

Po teh besedah poda gospa zdravniku roko in Limbarju se je zdela v tem trenutku vsaj za

eno desetletje mlajša in prijazniša. Vesel je bil toraj, da je našel vže na potu Roženovo gospo, ki mora biti omikana, vplivna in dobra žena, in njegov drugi pomoček za dolgočasne ure na deželi.

„Toraj vam, milostiva gospa, se imam zahvaliti, da sem nameščen v tem lepem kraju, ki se mi dozdeva zdaj toliko prijetniši, ko sem se ravno kar prepričal, da stanuje v mojem obližji tudi omikana mestna družina, to je vaša, milostiva gospa.“

„Hvale ni potreba, gospod, hvale. Jaz vam nisem storila dobrega, a od vas pričakuje pol fare pomoči. Tudi kar se tiče poslednjih vaših besedij, se motite. Moja družina je majhena. Le jaz in moja hči sva na deželi tu. Mene veseli kmetstvo. Bil je čas, ko me je veselilo tudi mestno življenje, — a tu se počutim bolje. Veselilo me bode gospod dohtar, če mi izkažete kedaj čast in sicer, kedar vas je volja. Od Pešate do nas je pol ure hoda in se vže utrpi. A zdaj vas nočem dalje muditi. Vi imate pri fari opravek. Če gospoda župnika obiščete, sporočite mu moj poklon. Vendar pozabila bi bila kmalu, da ste zašli. Pokazati vam moram pot iz tega gojzdnega labirinta.“

Izgovorivši vstane gospa raz hrastovega debla in nekoliko časa zdravnika pospremi. A ker se poslednji neprenehoma zahvaljuje in noče sprejeti tolike časti, pravi: „Ker tedaj nočete hoditi z menoj, ostanem tu. Moji delavci hraste sekajo; most pod gradičem nam je zadnja povodenj razrušila in odnesla, novega bode potreba. Jaz pa sem rada pri delavcih in tudi stori se več, če je človek sam povsod. A Lucijeta mora domu, južine bode potreba družini in še nekaj družega jej naročim. Ž njo lahko greste. Ko ste pri gradiču, imate farno cerkev pred seboj“.

Izgovorivši zakliče hčerino ime.

Kaka tri pota mora ponavljati oni klic. Stoprv potem se daleč v gošči oglasi nežen ženski glas.

Nekoliko pozneje prihiti osopljena gospodičina Lucijeta, plavolaska, kacih sedemnajst let stara. V desnici ima slamnik poln cvetličja, v levi pa pletenico najlepših jagod.

Stoprv v obližji zapazi Limbarja. Tu se ustavi, rudečica jo oblije in nekako sramežljivo pravi: „Klicali ste me mama, a jaz sem bila tako daleč v gošči, da nisem mogla priti preje.“ — „Pozno je vže. Domu pojdi in naroči, naj

popoldne z vozovi po hraste pridejo in drvarjem južine prineso. Zdaj pa novega občinskega dohtarja pozdravi. Ta gospod so, ki bodo zdaj s taboj šli, da jim pot pokažeš proti fari.“

Lucijeta se lešno pokloni zdravniku. Ko jo poslednji ogovori z navadnimi besedami pri taccih prilikah, še bolje zarudi.

Limbar se hoče še enkrat zahvaliti gospej, a ona se obrne v stran rekoč; „Pa srečno hodita in obiščite nas gospod dohtar, kedar vas je volja!“ Izgovorivši odide gospa na prejšnje mesto k knjigi, ki jo je na hrastovem deblu pustila, Lucijeta in Limbar pa po nasprotni strani.

Četrto poglavje.

Da najde Limbar tako ljubeznjivega vodnika na kmetih in v tej samoti, bi si niti sanjal ne bil nikedar. Vesel je bil tega, vesel, da bi bil zavriskal ko bi bil sam, a ne v družbi mlade grajske Lucijete. Tesno je bilo spočetka zdravnikovi spremljevalki okoli srca. To je bilo naravno in opazil je Limbar sam. Postavil je toraj v boj vso svojo ne ravno pičlo zgovornost.

In to je pomagalo. Vže na pol pota je vedel, koliko je na gradu družine, koliko let vže mati tu stanuje, da v obližji na daleč okrog ni omikanih znancev, da se sem ter tje toži Lucijeti po mestnem življenji, po penzijonatu samostanskem pa nikedar, da vsako nedeljo k maši k fari hodi, ali se z materjo vozi, pa da jih sicer skoraj nihče ne obišče in take vsakdanje stvari. Mnogo ni bilo vsega tega, a za Limbarja dovolj. „To bode družčina po moji volji“, pravi sam pri sebi. „Deklica je omikana nepopačena, in prijetno bode živeti v njenem okrožji.“

Tudi Lucijeta, četudi sramežljiva in plaha s početka se polagoma ojači.

Po daljšem potu in po zvito zasukanih pogovorih tudi deklica izve, koliko časa po priliki ostane zdravnik na deželi, kje da stanuje, kako da mu dopade tu in če ne misli kedaj — njene matere obiskati in ali vže ni dobil primerne povabila.

Zadnje besede so bile zdravilne kapljice za nezadovoljno Limbarjevo srce. Ali ta lek bil je tudi prvi znak bližajoče se srčne bolezni, katere on niti sam ni slutil in poznal, dasi je bil zdravnik. Mogoče pa je tudi, da ni hotel paziti nanje in se je sramoval te svoje iznenadne slabosti.

V takem pogovoru se približata gradiču. Vže od daleč jima prihiti nasproti dolgodlaki domači varuh, Sultan; Limbarja nekoliko po strani pogleda, okoli Lucijete pa veselo poskakuje.

„Zdaj pa kar naravnost po tej cesti hodite! Oni-le rudeči zvonik je farne cerkve, zaiti ne morete več“, pravi Lucijeta in steče po peščeni poti proti gradu.

A prišedši do kamenitega vodnjaka sredi vrta, postoji in se ozre za zdravnikom, ne vemo ali iz radovednosti — ali iz kakega drugega uzroka. In glej, pri tej priči se obrne tudi zdravnik in pogleda za svojo ljubeznjivo spremljevalko. Lucijeto rudečica zalije, sramuje se in kakor boječ se zdravnikovega pogleda, skrije se urno za vrtnim drevjem.

„Lepa deklica, srečen bode, kedor jo bode imenoval kedaj svojo“, pravi Limbar polglasno sam pri sebi, ko dalje koraka.

Prišedši na grič, se ozre v dolino pod seboj. Ondi leži Pešaško selo, kjer stanuje, ondi farna vas, z veliko belo cerkvijo in visokim zvonikom sredi nje, in zopet ondi beli ponižni, v novi stavbi zidan s sadnim drevjem in travniki obdan gradič. Ne vemo, kateri pogled je bil Limbarju

zanimiviši, ako bi hoteli ugibati, težko bi nam ne bilo.

Poldne je zazvonilo pri fari in po podružnicah razkropljenih na desno in levo, ko stopi Limbar v župnijo.

Debeluhasta kuharica mu hiti v prvo nadstropje župnikovo sobo kazat. Med potem se pa nekolikokrat radovedno in nezadovoljno pa skrivaje po njem ozre, in ga premeri od nog do glave, kakor češ: pa vsaj ne ostane pri kosilu pri gospodu. Dobička ne dajo takovi ljudje in kosmatinom gosposkim človek nikedar ne vstreže.

Župnik na Ravnem, kakor se je imenovala fara, je bil sivolas, častitljiv mož.

Pri zamazanem rudeče obrezanem brevirji je sedel, ko vstopi Limbar, ter imenuje svoje ime.

Veselje, pravo odkritosrčno veselje se razlije župniku po leporejenem obrazu pri teh besedah. Toplo stisne prišlecu roko in pravi: „Bog vas sprejmi v našem sedaj tako žalostnem kraju in naj blagoslovi vaš trud in dobro voljo, katero darujete ubogemu ljudstvu. Vže gospa Roženova, blaga žena, mi je pripovedovala, da je prosila pri poglavarstvu pomoči in jaz sem storil nekaj korakov zaradi tega. Zdaj vidim,

da najin trud ni bil brezuspešen“. Po teh besedah premeri skrivaje župnik novega zdravnika. Laskav poklon bil je znak, da je popolnoma zadovoljen s svojo novo ovčico.

Ko se razvname živeje razgovor, kako kužni bolezni v okom priti, kaj naj se zapove, kaj prepove faranom, in kako morajo župan in duhoven in vsi, ki ima kaj veljave, podpirati vlado, da zatro razširjajočo se nesrečo, pripoveduje tudi Limbar naključje, po katerem se je seznanil z gospo grajščakinjo.

„Dobra žena, prava žena, ki ne gleda na krajcar, če se tiče časti božje ali revščine in nesreče, bodi si kjer koli“, trdi župnik in tobačnico med prsti vrti.

Pozneje se župnik in zdravnik tako daleč sprijaznita, da mora poslednji v resnici pri njem pri kosilu ostati.

Ko je po kosilu nekaj boljšega vina na mizo prišlo in župniku merico poštenega veselja v glavo, pripovedoval je zanimivosti iz svoje mladosti in dijaških let. Mnogo je skusil in prebil, je trdil, in posled se vendar upokojil na Ravnem, kjer je po vsem prav zadovoljen. „Tudi mi ni žal, da sem si svoj težaven stan izbral“,

pravi potem. „Prijetelji in še neki drugi — je hotel drugače — a božja volja je bila taka, pa je. Človek se vsega privadi, še jeklene verige in tudi vi se bodete privadili našega kraja, gospod doktor, da nas niti ne zapustite več“, konča župnik in na zdravnikovo zdravje polno kupo povzdigne.

Ko trčita potem z novim znancem, poslednji ne more kaj, da ne bi zagotovil, da je vže danes popolnoma zadovoljen in upa, da ga ne bode ta zadovoljnost minila.

„Pomenljive besede ste izgovorili, gospod doktor danes pri kosilu“, ponavlja župnik, ko pozneje zdravnika nekoliko proti domu pospremi. „Pomenljive besede, kaj je to?“ si misli Limbar. „In ali bi ne mogle biti v resnici take? V zadnjih dneh se je moje življenje zasukalo v nov tir, častitljiv mož ima prav.“

Tacih misli poln koraka Limbar proti domu srečen in vesel in nemiren in radoveden o samem sebi — in o onem, čemur pravimo: bodočnost.

Peto poglavje.

Nedelja je bila. Lepa jesenska, praznična nedelja. Pred farno cerkvijo na Ravnem so stali možje v gručah in tobak zažigali in čakali, kaj jim bode berič danes raz cerkvenega zida — na znanje dajal in kaj jim cesarska in kraljeva gosposka ukazuje in zabičuje.

Tamkaj ob strani ob župnikovem vrtu je slonel tudi Limbar in opazoval ljudstvo, ki se je gnetlo kakor povodenj na vse strani. Ondi pred prvo krčmo je stala kočija Roženovega gradu. Zdravnik je tudi dobro videl, da sta seli vanjo dve osebi: mlada deklica in sivolasa gospa. In ko je pridvignil pokrivalo, ko je trenutek pozneje kočija mimo njega po prašni cesti zdirjala, opazil je tudi, da je mlajša lahko zarudela, starejša pa mu prijazno odzdravila. Še dolgo je ondi stal in za kočijo zrl, dokler se ni zavila v bel oblak cestnega prahu.

Možje so vže kleli in zabavljali, da se berič danes tako dolgo obotavlja in na učeno pisanje zre, o katerem dobro vedo, da je izgotovljeno v

tujem jeziku, berič pa rojen na domačih gorjancih, in da kakovo tujo besedo samo za silo čitati umé.

Naposled povzdigne berič na cerkvenem zidu svoj hripavi glas in daje na znanje, da je cesarska kraljevska oblastnija poslala izvedenega zdravnika v faro, ki jo bode varoval daljnega razširjevanja nalezljive kozove bolezni.

Tudi pomočke in pravila zoper to razklada potem in zabičuje, da se ima zdravniku popolna pokorščina in zaupanje izkazovati in da čaka ostra kazen vsacega, ki bi to povelje preziral.

Možakarji so čuli vse to, zijali, zmajevali z glavami, nekateri verjeli, nekateri pa kleli in dejali: „Kar je, pa je; kar je namenjeno, je namenjeno, vsi kancelijski škrici in muštacarji ne odvrnejo, če Bog noče drugače“. V takem modrovanji in pogovoru se razidejo. Isto popoldne ni pripovedoval nihče o drugem, kot o komisijskem povelji in o novem zdravniku.

Prvo nedeljo je Limbar mnogo delal; kajti nakopičilo se mu je vže precej s početka prilično število stanovskih opravil. Prejšni večer je govoril z županom in srenjskimi svetovalci o tem in onem, danes pa je moral izvrševati mnogo poročil in

ukazov, ki so bili namenjeni posameznim srenjam njegovega okraja. Za taka dela se mu je dozdevala nedelja najprilичniša. — Kadar človek mnogo dela, potrebuje tudi nekaj oddihljeja in razvedrenja. Tako je sodil tudi Limbar. Položil je proti večeru pero in hitel je na plano. Pogrešal je zabave in človeka, s katerim bi se mogel razgovoriti. A kje iskati takega tovarša?

Pod širokovejatim orehom na županovem vrtu so sedele vaše deklice in prepevale lepe slovenske pesni, ko stopi Limbar na dvorišče. Tudi domača Manica je bila med njimi, to je zdravnik opazil dobro. A kakor bi odrezal, je utihnilo petje, ko zapazijo deklice mladega gospoda in sramežljivo namežikujejo druga drugi.

Limbar je ljubil petje in navdušen je bil vže kot dijak za narodno petje. S početka bi se bil rad pridružil pevkam. A videč, da jih je spravil v zadrego, in da se sramujejo, zavije v vas in odide.

Ko ne bi bilo vže tako pozno, v grad bi šel. A zdaj se ne spodobi. Tudi človek ne sme tako rekoč z vratami v sobo pasti, vabil ne zlorabiti. Danes teden grem tija, prej ne. Prerano bi bilo. Star pregovor pravi: da se prijatelji, znanci in

zaljubljeni toliko raji imajo, kolikor redkeje se vidijo.

V takem slučaju stori Limbar kratko sodbo, kakeršno je storilo vže toliko njegovih prednikov, in jo dela toliko naslednikov, kajti tija gre, kamor božja roka v podobi smerekovega vršička dolgočasujoče vabi, ter jim s kupo vliva veselja v prsi.

Neki pisatelj pravi, da je krčma svetišče, kjer smo si vsi bratje, vsi sestre, kjer se izganjajo zastarela sovraštva in strasti, kjer se sklepa toliko lepih zvez, rodi toliko blagih namenov, kakor nikjer drugod. Ta pisatelj je tudi Limbarju iz srca govoril.

V nedeljah je na deželi in povsod v krčmah veselja dovolj. Limbar poslednjega ni bil ravno vesel, toraj sede k stranskej mizi, kjer je bil sam in je mogel opazovati toliko boljše narodno življenje, ki se razvija v najodkritosrčniši podobi pri kupi vina. A kadar bi bil človek rad sam, se mu redko posreči, in kadar išče družčine, je ne najde.

Tega se je prepričal tudi Limbar.

Ko se jame mračiti, pridrdra po cesti voz in se ustavi pred krčmo. Nekaj trenutkov pozneje

stopi v pivsko sobo suh postaren upognjen možak, meščanski oblečen, in za njim njegov voznik z bičem v roci in s kratkocevno pipo v ustih.

Ker pri glavnem omizji ni bilo prostora, prisede k stranski mizici k Limbarju, da si tudi sedalo ni bilo posebno ugodno. S početka je bila nova družčina molčeča, kakor je navada. Razgovori o vremenu, o potu in družih nezanimivih stvareh so bili kratki. Stoprv, ko so pivci voznika, znanega kmeta iz bližnje soseske pit klicali in prašali, kod je gospoda vozil, se prišlec in Limbar bolje sprijaznita. Prvi se predstavi namreč in pove, da je obsojen sem na kmete, ter da bi povsem ne bilo neprijetno tu, ko bi se sem ter tje za slobodne ure primerna družčina našla.

Po tacem govoru je bil prišlec tako rekoč primoran imenovati tudi svoje ime in naslov. Storil je tudi to; a le neposredno, po ovinkih. Iz vsega je poznal Limbar, da mora biti kakov uradnik v pokoji, ki na stara leta v svojem rojstvenem kraju na deželi stanuje. Pozneje se zapleteta v večje pogovore o politiki, o dnevnih novinah, o socijalnem vprašanji, o življenji na kmetih itd.

Limbar se je prepričal naposled, da ima visoko omikanega moža v svoji družini, ki je marsikaj videl in izkusil in s katerim se lahko prijetno občuje.

Vesel je bil tega. Le nekaj mu je ostalo zagonetka. Čutil je, da se skrbno varuje tovariš govoriti o svojih osebnih razmerah. Dozdevalo se mu je, kakor da bi imel nekaj na srcu, kar noče in ne more zaupati vsacemu.

Pozno je bilo in pivci so jeli odhajati. Voznik je vže dva pota zabičeval, da bode treba odriniti, kajti noč bode temna in vožnja po strmi gorski cesti težavna.

„Veselilo me je“, pravi tujec naposled, „da sem imel čast seznaniti se z vami gospod doktor. Kedar v goro zaidete, obiščite me! Jaz samotarim ondi pol drugo uro od tod. Posebne prijetnosti vam ne morem obetati, a kupo vina in kaj prigrizka je za moje obiskovalce vedno v hiši. Sicer poslednjih nimam tu; a vi mi boste dobro došli“. Izgovorivši, stisne Limbarju desnico, ter mu poda k slovesu svojo karto.

Trenutek pozneje oddrdra voz in Limbar ostane sam na svojem prejšnem mestu.

Radoveden se ozre na karto in bere: „Ivan Komar, kapitan v pokoju“.

„Dejal sem in uganil“, pravi Limbar, „da je penzionist. A da si izbere na stare dni samotno pogorje, samotno poslopje v stanovanje, kjer biva brez družine, prepuščen samemu sebi, kakor sem posnel iz govora, ostaja mi zagonetka. Nekaj posebnega ga mora vezati na ta kraj. Da ni domačin tu, pozna se mu po naglasu, a vendar je jasno, da je Slovenec“.

„Lepo je to. Vsaki dan najdem novo znanje“, meni Limbar naposled, ko račun plačuje in na brleči z velikim utrinkom goreči sveči smodko prižiga.

„Ali poznate tega gospoda, ki je pri meni pil?“ vpraša pri odhodu rudečeličnega krčmarja, ki novce spravlja.

„Da bi ga jaz ne poznal, gospod dohtar? Poznam ga, poznam, kakor vas, če ne bolje. Gospod Komar je s Pogorja. Mnogo let je neki za višjega pri vojakihi služil in kakovih pet let bode, kar se je na pogorji naselil in malo posestvo kupil. Več pa ne vem in tudi drugi ne vedó. Seveda, govori in ugiblje se mnogo, a saj veste, kako je, svet je vedno zvedav in —

jezičen. Jaz pravim, da je to prav dober, pa prav prijazen gospod. Svoje muhe ima pa tudi, kakor vsak. Slabovoljen, slabovoljen je menda več potov in pa vaškim krčmarjem premal sku-pička da. To je to, gospod dohtar“.

Zadnje besede je bolj skrivaje krčmar Lim-barju v uho šepnil, ko ga je spremljal do vež-nega praga, ter ga še povabil na kakovo me-rico pravega, poštenega dolenjca, kakeršen se toči le pri njem, pa nikjer drugod:

Šesto poglavje.

Drugo popoldne potem se je Limbar baš iz bližnje vasi povrnil, kjer je precejšno število bolnikov obiskal.

Truden je bil, pa gorko popoldne je bilo. Dolgocevno pipo tobaka je natlačil in na divan legel, potreboval je nekaj počitka. Zjutraj je zarano vstal in sinoči šel precej pozno k pokoju.

A puhnil je stoprv kakih deset potov toba-kovega dima proti lesenemu starodavnemu stropu in se mu je jelo dremati polagoma, ko nekedo na njegova vrata potrka. Kedo bi hodil zdaj

k njemu, on ne pričakuje nikogar. Polagoma in celo brez dovoljenja se zdajci vrata odpro, in mlado žensko lice pogleda v sobo. A videč zdravnika ležečega, zopet kakor bi se bilo speklo, zapre duri, in zakliče: „Gospod dohtar, doli pojdite, grajski je prišel po vas!“

„Kaj je to, kedo iz grada naj bi me iskal. Gotovo imajo bolnika.“

Limbar hiti po stopnjicah v vežo. Onda ga čaka mladi hlapec z bičem v roci. Pokrivalo sname s kuštrave glave, za levim ušesom se nekoliko popraska in bič za hrbtišče skrije, ko zagleda zdravnika in pravi:

„Gospod dohtar, naša gospa so dejali in naročili, ko bi tako dobri bili in kar k meni na koleselj prisedli, mudi se mudi, hudo mudi, so rekli.“

„Kaj pa je? Govorite, kam se mudi?“ vpraša Limbar čudeč se neumljivemu hlapčevemu poročilu.

„Kam bi se naj mudilo, kam? K nam so dejali gospa, k nam v grad. Naša Lucijeta so nevarno zboleli in gospa so kar iz uma, vse je v neredu“. Tako ponavlja hlapec v mali zadregi in nevedoma z bičem ob tla potrka,

kakor češ: „Le urno, le urno, če ste res tako učeni in veste kaj pomoči!“

Trenutek pozneje zdrdra grajski koleselj izpred županove hiše.

Na vežni prag pa stopi mlada, črnooka deklica in zre, ne vemo ali za kolesljem ali za zdravnikom ali za obojim. Bila je Manica, ki je bila klicala preje Limbarja, in potem skrivaje v kuhinji poslušovala in grajsko poročilo izvedela.

„Lucijeta, Lucijeta“, pravi potem. „To je ista rumenolasa gospica, ki v nedeljo v prvo klop pred oltar k maši hodi. Bolna je toraj, bolna. Ko bi umrla, kakova žalost bi bila! Radovedna sem, kedo bi jokal po njej in žaloval. Tudi zdravniku bi bilo žal, mislim. Zakaj pa ne? Ona je lepa grajska hči. O, jokal bi po njej morda tudi on, tudi on, to vem, po meni pa bi ne, po meni.“ Nekako milo se stori dekletcu pri zadnji besedi. Na desni nogi se zavrti, in odide v kuhinjo ali kam, da ne bi vedel nihče, da je gledala za zdravnikom. In zakaj je morala zreti za njim, zakaj jej je lahko pri srcu, kedar je doma on, in tesno, kadar ga ni.

V gradu je bilo otožno in tiho isto popoldne, kakor malokedaj ali nikedar popreje.

Gospa Roženova je vže na balkonu čakala zdravnika in mu hitela naproti zagledavši koleselj na prašni cesti. Limbarju se je dozdevala najmanj za pet let stareja in še bolje vpognjena, ko mu je dejala: „Lucijeta je obolela. Nenedoma jej je prišlo in vže o poludne jo je zapustila zavest“. Dalje ni mogla govoriti. Molče je peljala Limbarja v prvo nadstropje v bolničino sobo. Bleda je ležala Lucijeta in se niti ozrla ni po prišlecih. Neprijeten prizor. „Nesrečna epidemija nima tu nič opravila“, šepne gospej zdravnik, „in velike nevarnosti menda ne bode.“ „Ali je mogoče?“ vsklikne mati. „O, rešite mi otroka, ako njega izgubim, izgubim vse!“ tožuje grajščakinja in solze jo polijo.

„Vse storim, kar je v moji moči, in zagotavljam vas gospa, da bolezen ni tako nevarna, kakor je videti“, tolaži zdravnik.

Limbar je ostal isto popoldne do večera v gradu. Ko se je poslavljaj v noč, obljubiti je moral, da se jutri zarano vrne.

Tema je bila, ko se je peljal potem s hlapcem po holmu od grada na okrajno cesto.

Na razpotji, kjer se križata cesti, ena na goro-jance in proti Pešaškemu selu, druga proti glavnemu mestu, prijaše koleslju nasproti jezdec. „Kedo je jezdec?“ prša Limbar voznika.

„Kedo da bi bil? Ali ga niste videli? Jaz pravim, da ni nihče drugi kot Zakriški graščak. Sam vrag vedi, kaj išče v tem času tod? Hudo-mušen je neki zelo, in ljudi se ogiblje. Okolica ga nima nič kaj v čislju, ne da bi dejal, da ima kakove posebne vzroke za to.“

„Ali zahaja kedaj v Roženov grad?“ pristavi zopet zdravnik.

„Jaz ga nisem videl nikedar. Tudi naša gospa ne obiskuje Zakriškega gradu. Ljudje pa trdijo celo, da sta graščak in gospa v sorodstvu a v prepiru, da si ne vem zakaj. Kakor vidim tudi gospoda ni najboljša; jaz mislim takova, kakoršna po gradovih stanuje, nič boljša ni, kakor smo mi kmetje.“

Tako je modroval hlapec. Zdravnik pa ga ni vpraševal dalje. Spomnil se je župančkovega pripovedanja o Zakriškem graščaku in ugibal, kako je stvar. Kakov je bil uspeh tih pre-mišljevanj, ne vemo prav in zdravnik sam ni vedel. Le toliko je uganil vsaj po njegovih

mislih, da v gradu baje ni vse, kakor bi moralo biti. Ravno poslednje je bilo vzrok, da mu je bil Roženovski gradič od danes še bolj zanimiv, nekaj tako zvane romantike je bilo vpletene v njem. Če je Limbar potem isti večer celo v postelji dalje v mislih po gradu hodil, kakor bi se sodilo o resnem možu, — kedo bi mu zameril?

Sedmo poglavje.

Nekaj dni po teh dogodbah je imel Limbar opravek na pogorji. Zagledavši belo hišico na strmini, obdano s prijetnim vrličem, spomni se svojega znanca iz vaške krčme. Ta znanec je bil Komar, stotnik v pokoji.

„Vabil me je, naj ga obiščem. Lepo bi ne bilo, ko bi mimo hodil, pa se njegove hiše ogibal“, pravi Limbar in ubere pot na levo proti poslopju.

V senci mladih jablan je stala miza, stol poleg nje in na njem je slonel Komar s širokokrajnim belim slamnikom na glavi. Kakor je bilo videti, čital je nekaj in iz dolgocevne pipe je pušil.

Limbarja niti opazil ni. Stoprv, ko ga poslednji pozdravi, ter se hoče opravičevati, da se predrzne motiti ga v čitanji, vstane Komar, pipo iz ust vzame in pravi: „Lepo, lepo, mladi prijatelj, da se spomnite mene. Dejal sem vže, da ne pozabite posebno zdaj, ko imate opravka dovolj v zanimivejših hišah, kot je moja koča.“

Predno je mogel odgovoriti Limbar poslednjim, z nekako dvoumnim humorjem izrečenim besedam, odide Komar v hišo, opravičujoč se, da mu hoče stol iznesti, ker je danes sam doma.

Trenutek pozneje se vrne s stolom naslanjačem in z buteljo vina.

„Sedite, gospod doktor, pa kupo vina izpijte, klanec vas je utrudil in užejil!“ pravi potem ter sede na svoj prejšnji prostor.

Ni take sile gospod stotnik; hoje sem vaju, ali vsaj na deželi in v moji službi se je privaditi moram“, pristavi Limbar še vedno v nekaki zadregi zaradi prejšne stotnikove opombe.

„No kako vam je po vseči to moje samotarstvo gospod doktor? Jelite, zdi se vam, da je tu dolgočasno samo kmetstvo. Zagotavljam vas, jaz sem se ga privadil in se tudi popolno pokmetil. Ne zapustil bi rad svoje hišice; mnogo lepih

spominov me veže na-njo“. Pri zadnjih besedah povzdigne Komar kupo, in trči s tovaršem rekoč: „Na vaše zdravje, gospod doktor! Veseli me, prav iz srca me veseli, da ste me obiskali. Povedati vam moram tudi brez okolišajev, da ste mi bili povšeči, ko sem vas videl prvikrat v krčmi, ter bi mi bilo žal, vrjemite mi, ako bi se bilo razbilo najino znanstvo, kar upam, da se zdaj ne bode zgodilo“.

„Vaša prijaznost je prevelika. Ne vem, če jo zaslužim. Tudi jaz ne bi smel soditi drugače o vas, ko bi tudi hotel. Zatrjevati mi ni potreba, da je pravi prijatelj povsod neprecenljiv zaklad, posebno pa tu v tujini in na kmetih, kjer človek nima družega, kot samega sebe“.

„To traje le nekaj časa. Polagoma se človek udomači povsod, kakor sem se jaz tu. Moje čebele ondi v uljaku, moj pram v hlevu, moja diana na lovu, pa malo kmetstvo, ki ga imam, mi je zdaj ljubše, kot vse drugo. A ne sodite me slabo! Da govorim tako, imam važne vzroke. Ko se spoznava bolje, ne boste se čudili več tej mojej opombi“.

Pozneje se razvname govor o drugih navadnih stvareh, o gospodarstvu, o letini in okolici.

Limbar hvali tovarševu posestvo, belo prijazno hišico, lepo zasajen vrtič, krasen razgled v dolino in meni, da v resnici ne bi bilo napačno pokmetiti se. Se ve, da človek ne bi smel biti sam. Družico, ljubeznjivo gospodinja bi moral imeti poleg sebe.

Pri zadnjih besedah Komar kake tri pote urneje dim v vejevje puhne, slamnik kakor nevedoma globočje v čelo pomakne in kakor da bi bil preslišal zadnje besede s kazalcem v dolino pokaže meneč: „Ali ste si vže kaj ogledali našo okolico, gospod? Kako vam dopade onile gradič na holmu med vrtnim zelenjem?“

„Prijazno poslopje je“, meni zdravnik, ki zre nekako zamišljen tija proti gosposkemu selišču.

„A propos! ne zamerite, čul sem, da je nevarno obolela grajska hči. Vi morda veste kaj natančnejega o tem, morda so vas celo klicali v grad?“

Lahna rudečica zalije Limbarja, dobro da je stotnik ravno pipo tobaka zažigal, ter ga ni opazil. Lepo ni to, da mu nisem poročil prej sam o tem, a zdaj ni drugače. Zakaj mi on sam ni nikedar omenil grajskih, poznati jih

mora bolje od mene. Čudno je to. S tem se opravičuje Limbar sam pri sebi, potem pa pravi: „Da, gospodičina Lucijeta ali kako jo vže kličejo, je obolela in sicer nevarno. A zdaj je vže bolje. Bal sem se, da pritisnejo koze; a zdaj ni nikakeršne nevarnosti več“.

„Škoda bi je bilo, prav škoda. Lepo dekletce je. Jaz je sicer vže davno nisem videl; a ljudje trdijo tako in njim se mora vrjeti.“

Poslednje besede je govoril stotnik zopet z nekim posebnim naglasom. A govorjeno je bilo in Limbar je opazil to, bolje opazil, kakor se je morda dozdevalo njegovemu tovaršu. Poslednje mu je izbudilo novo radovednost, novo vganjko v odnašajih med Komarjem in grajskimi. Prepričal se je tudi, da ima njegov tovariš posebne vzroke, da je tako kratkobeseden, kar se tiče grajskih. Pol iz radovednosti, pol zaradi tega, da bi se še bolje utrdil v svojih sumnjah, pravi:

„Dozdeva se mi, da ne obiskujete grajskih in da so vam odnošaji grajskih tuji, kakor meni. A pozabil sem, da niste poseben prijatelj tovaršiji, da najdete dovolj zanimivosti v gošpodarstvu. Zavidam vas zaradi tega.“

„V resnici, dolgo je vže, kar nisem bil v gradu. Obiskovanje dolg dela. Graščakinja je menda tudi mojih misli. Kedor obiskuje, mora tudi sprejemati, a jaz tega ne morem. V mojem selišči ne najdete salona. Toraj ne vem, kedaj grem zopet v grad, če bi me sploh zanimalo, da bi šel.“

Tako se opravičuje stotnik. Drugi del stavljene vprašanja pa popolno prezira, navidezno ne navlašč. A Limbar je dobro pazil na tovaršve besede in ravno poslednje mu je bil važen, silo važen dokument v njegovi sodbi.

„Zdaj vam moram pa vendar tudi stanovanje pokazati. Posebnega ne najdete. Pregrešil sem se vže proti etiketi, da sem vas sprejel v jablanovi senci. Ne zamerite! Misliti morate, da sem kmet, pa je.“ Izgovorivši stotnik vstane in pelje zdravnika v hišico. Ondi mu razkazuje tri male a prijazne sobice, stanišče za družino. Poslednja ni bila mnogobrojna. En hlapec in postarna dekla, ki je bila povrh tudi kuharica, pa je naštetu vse. Posebno dolgo pa sta se mudila naša znanca pri lepi, skrbno izbrani biblioteki. Limbar se ni mogel načuditi dovolj, da ima njegov tovariš še vedno toliko veselja do najnovejše literature.

„To so moji prijatelji poleg družih, katere sem vam naštel prej, namreč po zimi in v slabem vremenu,“ pravi stotnik, pokazavši na lepo urejene knjige.

Potem odideta zopet na vrt in se ustavita pred uljnakom.

„To so zveste marljive živalice. Koliko bi se učil lahko človek od njih, ko bi hotel. Kamor zleti matica, tija hiti ves roj, za njo je pripravljen darovati življenje in vse. Človek pa — obljubuje in obljubuje, prisega in zaklinja se — a ko pride čas poskušnje — se ne pokaže moža. Tako je mladi prijatelj. A vi tega ne veste in srečni ste, da ne veste.“

Poslednje besede je govoril stotnik z naglasom, ki je pričal, koliko gnjeva mora tičati v govornikovih prsih.

Precej pozno je vže bilo in Limbar se je poslavljajal.

„Veste kaj ste rekli gopod stotnik prej? Obiskovanje dolg dela, toraj dolžnik ste zdaj vi moj; in veselim se taci dolžnikov, kakor ste vi, razumite me.“ Zadnje besede je govoril zdravnik, ko mu je starec podal roko in pozneje vskliknil:

„Pridem, pridem, en pot prav gotovo pridem, če me kože ne vzemo, ki nam prote zdaj. Pa teh, upam, ne bode. In ko bi prišle, škoda me ne bi bilo ravno, vi bi me vže pozabili, kaki daljši znanci pa še lažje.“

„Čuden človek, ta Komar! Kedo ga ume? Blag mož je videti, a srečen ni, če tudi se dela.“

Tako beseduje Limbar, ko na nasprotno stran pozneje k oddaljenemu bolniku koraka.

Osmo poglavje.

Kar je obolela Lucijeta je bil Limbar vsakdanji gost v gradu. Čudil se je samemu sebi in svoji nemožatosti, da je dopoludne pogledoval na uro in prešteval, koliko časa je še, da odide v grad; popoludne pa, kedar je bil pri grajskih, je pa solnce trikrat preurno zahajalo za gore. Tudi ljudje so se čudili, stikali glave, modrovali in ugibali, češ, dohtar je pravo zadel. Ta grajska hči bi bila kakor navlašč zanj. Lepa je, mlada je, in pa kako bogata!

Lucijeta je v štirinajstih dnevih toliko ozdravela, da je vže smela na vrt. Tudi za materjo

se je vže ene pote na sprehod peljala. Neko popoldne je bila sama doma. Mati je imela važen opravek v mestu. Bilo je lepo jesensko popoldne. Lucijeta je sedela v zeleni kolibi na vrtu, od koder se je videlo na daleč okrog po dolini. Za tovarša in čuvaja si je poklicala danes domačega psa. In poslednji, njen zvest spremljevalec, ubogal je rad. Veselo je poskakoval pred njo na potu proti precej oddaljeni kolibi in ondi je legel k njenim nogam in dremal. A celo v spanji je skrbel za-njo. Več potov je stresel z glavo, kakor da bi se bil prestrašil, da tako slabo spolnuje svoje dolžnosti, odprl je zaspane oči in se v svojo gospodinjo ozrl. Videč, da je vse v redu, zadremal je zopet. Lucijeta je imela knjigo v naročji in zrla je vanjo. Vendar dvomimo, da bi bila posebno pazljivo čitala. Zaprla jo je več potov in gledala na belo cesto proti pogorju. Ko nam ne bi bilo znano, da se mati vrne stoprv v noč, menili bi, da pričakuje nje.

Po peščeni vrtni stezi se približa zdaj možka stopinja. Prišlec je baje opazil deklico v kolibi in hotel jo je iznenaditi. A posrečilo se mu ni.

Ko je bil kakih dvajset stopinj oddaljen, plane Milord kvišku, glasno zalaja in zavije za oglom. A zagledavši Limbarja, starega znanca, spenja se veselo po njem in se dobrika po stari navadi.

Lucijeta zarudi, ko jo pozdravi zdravnik in po materi vpraša. Pove mu, da je odšla v mesto in da se stoprv proti večeru vrne.

„To je škoda. Prav gotovo sem mislil, da jih najdem doma“, pravi Limbar in v nekaki zadregi je. Sam ne ve ali bi se vrnil, ali naj bi ostal. Težko je prvo, ne posebno pristojno drugo.

„Ali se vam mudi in imate opravka, gospod doktor? Ako ne, ostanite pri nas, če vam je ljubo. Proti večeru se peljem materi naproti in vi se peljete z menoj, če hočete“, pravi s pravo mladostno prostodušnostjo Lucijeta in upre nekako pogumno oči v zdravnika, kakor bi hotela reči: „Vbogajte, če ne — zapomnim si to!“

Zdravnik se je nekoliko pomišljal, potem prikimal in sedel poleg mlade tovaršice. Kaj je tudi hotel? Kedo bi se mogel braniti tako ljubeznjivimu, pa tako — nekako energičnemu povabilu.

Čutil se je srečnega, da je smel ostati v njenem obližji, temveč, ker je smatral povabilo dekličino kot dobro znamenje, da je morebiti tudi ona vže uganila, da pogosti pohodi Limbarjevi niso posledica zdravniške skrbi, kajti zdravje Lucijetino bilo je vže tako napredovalo, da se ni bilo ničesar bati, in da je bila vsaka zdravniška pomoč odvišna. Sumnjal je, da deklica iste simpatije do njega goji, kakeršne on do nje, kajti prepričal se je vže do dobrega, da je to, kar ga védno privlači v njeno bližino, čut ljubezni, katera mu je razvnela srce sè vso močjo mladostnega ognja.

„Drage volje gospodičina vzprejemem Vaše povabilo“, odgovori Limbar, ter sede na ponujeno stolicu. Z radosti polnim očesom zrl jej je v oko in tudi ona se mu je ljubeznjivo nasmehnila. Ali oba sta bila vsled nenadnega snitja brez kakovega svedoka tako razburjena in oplašena, da nista vedela, o čem bi zametnila govor. Po kratkem molku pomagal si je Limbar iz zadrege s tem, da je jel hvaliti vreme in tako je tok govora počel sukati se okoli vsakdanjih predmetov. V pogovoru začel je Limbar pripovedovati tudi o svojih osebnih razmerah in

kako je pred kratkem dovršil svoje študije ter da sicer še nikjer ni stalno naseljen, a da se misli, kedar svoj tukajšni posel konča, naseliti v bližnjem mestu. Deklica posluša z vidnim zanimanjem pripovedovanja Limbarjeva in ko poslednji v šali, pa tudi z namenom, da vidi kak utis bodo naredile njegove besede, reče, da se mu bode potem ogledati za tovaršico, ki ga bode spremljevala v življenji, oblila jo je rudečica in prsi so se jej nadinmale. S tresočim glasom reče: „Želim vam, gospod doktor, da vam osoda podeli tako soprogo, katera bi bila vredna tako izvrstnega moža, kakor ste vi.“

Vesel opazi Limbar utis, katerega so naredile njegove besede, brzo se odloči stvar do kraja dovesti ter povzame: „Glejte gospodičina, tako žensko bitje, katero bi me osrečilo, in kateremu sem jaz iz vsega srca vdan, jaz poznam.“ Pri teh besedah nehote svoj stol bliže pomakne; dekle pa povzdigne plašno oči v njegovo lice, a jih brzo zopet povesi ter igraje se s knjigo reče: „Bi li smela vedeti, katera je vaša izvoljena?“ — Sedaj prime Limbar desnico Lucijetino, strastno jo poljubi, ter reče: „Gospodičina, ta ste vi!“ Z ognjenimi besedami jej

očituje svojo ljubezen, a ona mu ni iztrgala desnice, milo je povzdignila k njemu oči, potem pa, kakor bi se iz sna prebudila, skoči na noge ter izbeži iz ute na vrt. V tem trenutku pride hlapec in naznani, da je čas iti gospej naproti. Lucijeta povabi Limbarja, da jo spremi in radostno je on sprejel ponudbo, ker je bil v tem namenu pri deklici ostal. Ko sta šla skupaj po vrtu, povzdigne stara služkinja, ki je na vrtu rožam prilivala, glavo in reče: „Kaj neki ta bradač zalezuje našo gospodičino? Seveda rad bi jo vjel golobico ta jastreb.“ In z globokim vzdihom pristavi: „Bog daj in devica Marija in sveti Jožef, da ne bi trpelo kvare njeno devištvo.“

Ko prideta do grada, je bil mali, svetli koleselj vže naprežen. Hlapec je vajeti držal in lepo gojenega konja pogovarjal.

„Zdaj pa kar k meni sedite, če vam je prav gospod doktor! V pol ure srečava mater, če urno voziva“, pravi Lucijeta.

Trenutek pozneje zdirja koleselj izpred grada in zavije po stranskem potu črez polje na glavno cesto. Limbarju se zdi, kakor da bi skozi šibe dirjal. Povsod se stikajo radovedno glave in ugibljejo, kaj pomenja ali bi vtegnilo

pomenjati to. Vsaka stvar ima svojo solnčno in senčno stran, pravi pregovor.

Tacih misli je bil tudi grajski kočijaž, ki je moral na delavnik v praznični kamižoli in novem klobuku voziti tega dohtarja, kakor da bi bil on več kot so grajska gospa. Za njo je dobra njegova delavna obleka, zanj pa ne bi bila? Tako je modroval in z bičem švigal po zraku in računal na prste, koliko novcev bi mu vtegnila koristiti ta vožnja in kako bi se oni porabili potem, da bi kaj zalegli. Takov baje ne bode ta kosmatec dohtarski, da bi ne vedel, kaj se spodobi, si misli. Na njegovi praznični kamižoli pa bode tudi nekaj škode. Toliko lepega srebrnega denarja je moral naštetiti za njo. Tako je bila zadaj na mehkih blazinah mladost, življenje, poezija, spredaj na kozlu vsakdanja proza, okoli pa ostra kritika. Na tako majhnem prostoru taka razlika.

Med vožnjo nista govorila mnogo. Obema je bilo tako čudno okolo srca. Radost sevala je obema iz očíj, oba sta premišljevala današnji dogodek v uti. Limbar se ni upal na novo izpregovoriti o tej srčnej zadevi, a da bi o čem

drugem govoril, zdelo se mu je prenizko, neskladno z vzvišenostjo njegovih čutil. Da deklica o tej stvari ni govorila, je naravna stvar, premda so se tudi njene misli jedino okolo imenovane točke vrtile.

Iz te zadrege rešila jih je gospa Roženova, katero sta preje, nego sta pričakovala, srečala. Bila je iznenajena videč svojo hčer samo v družbi zdravnikovej. Videlo se jej je na obrazu, da tega prizora ni bila nič kaj vesela. Vendar je tudi doktorja prijazno povabila, da sede v njeno kočijo. Tako se odpeljejo vsi skupaj nazaj v grad.

Ko se je Limbar zvečer vže precej pozno poslavljal iz grada, izpremila ga je Lucijeta sè svečo do stopnic. Bila sta brez svedokov. Limbar jej pri slovesu stisne roko, potem pa jo strastno objame in poljubi na ustne, kateri poljub mu ona isto takovroče vrati; potem pa hitita, on po stopnicah dol, ona pa v sobo, vsa rudeča in vsplamtena in srce jej je bilo od srama in straha, da je ne bi bil kedo videl.

Brzo je hitel Limbar proti domu. Srce mu je bilo tako polno sladkih čutil, da ni mislil na spanje. Dolgo časa je slonel pri oknu, ter se

popolnoma prepustil razkošnim čutilom navidezne sreče in igri fantazije. Tudi, ko je legel v posteljo, dolgo ni mogel zaspati, a ko je naposled zadremal, bila je jedini predmet njegovim sanjam Lucijeta i njegova ljubezen do nje.

Odslej zahajal je Limbar še česče k Roženovim. Skoro ves čas, kateri mu je preostajal od poslov, ki so postajali vsled ponehanja kozove bolezni mnogo manji, prebil je v bližini svoje miljene Lucijete.

Po onem prizoru v grajski lopi sicer nikedar več ni imel prilike govoriti jej o svoji ljubezni, ker ni bil nikedar sam v njenej družbi. A ljubezen iznašla je drug ne manj zgovoren način, očitovati svoja čustva. Z očmi sta izraževala, kar sta si hotela povedati in pri slovesu stiskala sta si dolgo in toplo roke.

Gospa Roženova je nekako slutila, da bi se utegnila razviti medsobna ljubezen med mladima in zato ni bila kar nič preveč zadovoljna s čestimi pohodi doktorja. Ali uljudnost je zahtevala, da ga je vabila in Limbar je uporabljal ta vabila v največjej meri.

Gospa Roženova bila je sicer jako fina in uljudna gospa, vendar ni bila prosta predsodkov.

Ker je Limbar odkritosrčno povedal, kakove so njegove obiteljske razmere, poznala je siromaštvo njegovih roditeljev. Njen ponos bil je žaljen, da bi mogla kedaj v bližje rodovinske odnašaje priti s plebejsko družino. Razven tega pak je bila tudi tako praktična, da je videla, da Limbar, ki je brez stalne službe in brez zdraviške prakse, ne more ozbiljno misliti na ženitev. Zato je varno pazila vsako kretanje toliko Limbarjevo, koliko Lucijetino.

In ker imajo ženske izreden dar opazovanja, ni jej ostal dolgo časa skriven nežni odnosaj izmed Lucijete i Limbarja. Sklenila je o stvari prepričati se ter je neki večer po ovin-kih dekleta izpraševala in jej naposled kar odkrito povedala, da ne trpi tega, da bi kedaj stopila v zvezo z zdravnikom; povedala jej ni nikakeršnega uzroka, ali naravna plahost in stid deklice jej je branil prašati matere, iz kakovega vzroka bi jej to branila. Lucijeta je zarudela in ta rudečica bila je najboljši dokaz, da je kriva, a k sreči bilo je vže mračno in stara gospa sedela je pri drugem oknu, tako da ni opazila spremembe. Lucijeta zanikala je odločno, da je kako pobližje razmerje izmed obeh in mati se je potolažila.

Ker je Lucijeta razvidela iz besedij materinih, da so jej pogosti pohodi zdravnikov izbudili sum, sklenila je celo stvar objaviti Limbarju. V svojej sobici je napisala drobno pisemce, predno je šla spat ter v njem opisala ves prizor, kateri je imela sè svojo materjo. To pismo stisnila je skrivno Limbarju v roko, ko jih je, kakor po navadi prihodnji dan obiskal. Ko je Limbar pismo prečital, zarudel je tudi on. Počel je premišljati, je li njegovo početje pametno, ima li nadeje, da mu se njegove srčne želje izpolné. Dolgo je premišljal, ljubezen se je borila s hladno pametjo, in kakor navadno, zmagala je ljubezen. Sklenil je sicer redkejše zahajati v grad, da ne bi gospa Roženova opravičene sumnje gojila, a tudi ne opustiti povsem pohodov, da se ne bi tako prepričala, da je izvedel njeno svaritev od hčere, od ktere jo je zamogel jedino izvedeti.

Zapreka, ktera se jima je v pot stavljala, zažarila je še bolj njijino ljubezen. Ker je sedaj Limbar bolj poredkoma v grad zahajal in da ne vzbudi sumnje gospe Roženove, navidezno jako hladno občeval sè ženskama, dogovorila sta se pismeno, da se sestajata pod večer na skrivnem v vrtu. Kedar je mislila gospa Roženova,

da hčerka vže spi, vstajala je poslednja ter opresno prikrala se iz hiše v vrt v ono lopo, kjer jej je Limbar v prvič svojo ljubezen očitoval. Tu sta vtopljena v sladke občutke uživala srečne trenutke in zidala zlate gradove v oblake, popolnoma pozabivši onih zaprek, katere so jima grozile razpršiti vresničenje njijinih želj.

Deveto poglavje.

V tej sreči živel je Limbar nekoliko mesecev. V tem času bila je epidemija, zaradi katere je bil od vlade poslan v ta kraj, jako ponehala. Moral je tedaj poročati o zdravstvenem stanju in dobil je nalog, da naj ustavi tamošnje delovanja, kedar se mu bode zdelo, da ni nikakešne nevarnosti več. Limbar je navlašč podaljšal svoj boravek v Pešaškem selu, saj je bilo njegovo srce priklenjeno na ljubljeno bitje, od katerega se ni mogel ločiti.

Kar trešči v njegovo srečo strela, katero je deloma sam zakrivil.

Nekega večera se je bil zopet sestal z Lucijeto v vrtnej lopi. Ko sta v svoji sreči slepa

šepetala ter se grčila in poljubovala, nista zapazila bližajoče se nesreče. Stara dekla legla je drevi pozneje spat nego navadno in precej časa ni zaspala. Ker je bila njena sobica blizu vrat, skozi katere se je prihajalo na vrt, slišala je nek ropot, ko je Lucijeta hoteč na vrt v temi se zadela ob vrata in tako opozorila služkinjo. V strahu, da so morebiti tatovi ali pa duhovi, skoči iz postelje in ko je vse mirno postalo, stopi k oknu in vidi, kako smukne ženska podoba, v kateri je izpoznala Lucijeto, proti lopi. Urno se obleče, ter se prikrade v bližino in vidi ves prizor. —

Lasje so se ježili tercijski dekli, ki je videla gospodičino Lucijeto. kako jo objemlje zdravnik, do katerega je imela, Bog vedi zakaj, grozno mržnjo. Natihoma se zopet zmuzne v svoje ležišče ter celo noč ne zatisne očesa, ker ni mogla dočakati trenutka, da to grozno novico objavi svojej gospodarici. Limbar pak in Lucijeta ne sluté pogubonosnega oblaka, ki se jima je zbral nad glavami, pritiskala sta se na srca in v slovo dolgo poljubovala, dokler je izza oblakov stopajoči mesec ju opozoril, da je čas ločitve. —

Ko je zora napočila, vstala je dekla ter težko pričakovala trenutka, da zamore gospej ovaditi, kar je sinoči videla. Iznenadenje gospe Roženove se ne da opisati. Probledela je in skoro onesvestila se, potem pa jej je krv šinila v glavo iz razjarjenosti. Vendar se je naposled umirila, zaukazala služkinji strogo, da naj o vsej stvari molči, potem pa je pozvala hčer, ter jej osorno očitala njeno nespodobno ponašanje in njeno neiskrenost.

Limbar pak je sedel doma vesel in dobre volje, ter nekatere uradne spise pregledoval, ko nekdo potrka na vrata. Na poziv, naj vstopi, prikaže se pri vratih grajski hlapec s pismom v roci. Iznenajen po tem čudnem pridošlecu vstane, ter vpraša: „Kaj pa imate tu!“

„Milostiva gospa grajska so me poslali, da Vam podam le-to pisanje!“

„Kaj pa je, pa vendar ni kedo bolan?“, reče zdravnik.

Hlapec se nasmeši ter vrti klobuk v roci, potem pa reče: „Jaz ne vem, če ne morebiti gospodičina Lucijeta, katero sem danes vso ob-jokano videl.“

Limbar začel je nekaj neprijetnega slutiti. Hlapcu stisne v roko mal denar in ga odpravi iz sobe. Potem hlastno odpre pismo in čita:

„Gospod doktor!

Vrlo mi je žal, da sem se glede Vašega značaja varala. Žalibog osvedočil me je včerajšnji Vaš sestanek z mojo hčerjo v vrtnej lopi, da se niste sramovali kompromitirati čast moje hčere. Razumeli bode, da se moram vsled tega naj odločnejše proti časti izreči v bodoče sprejemati Vaše pohode.

S primernim spoštovanjem

Helena Roženova.“

Limbar bil je uničen. Omahnil je na stol in kakor da mu je prestala vsa pamet, zrl je pred sebe precej časa. Naposled se je predramil, peklo ga je, da je grajščakinja tako krivo sodila njegovo postopanje in vendar moral si je sam priznavati, da je nespametno povod dal taki sodbi. Razven tega bilo ga je sram, grozno sram; mislil je, da vže vsako dete vé, kaj se je zgodilo. Ves dan ni zapustil sobe, celo prihodnjo noč ni očesa zatisnil, glava bila je razbeljena, misli so se mu podile po glavi, kako

bi se opravičil, a ni mogel najti razloga, s katerim bi bil mogel gospo prepričati, da je njegovo postopanje bilo sicer nepremišljeno, a da ni ničesar storil, kar bi čast njene hčere žalilo. — Ali kaj, ko bi jo tudi s tem prepričal, saj je povzel iz ust dekličinih, da bi mati ne dovolila v nikako zvezo ž njim, plebejcem in siromakom!

Deseto poglavje.

Drugo jutro ni bilo Limbarja dolgo na spregled. Dva pota je vže trkala domača dekla na njegova vrata, hoteč ga klicati k zajutreku. A vselej brez vspeha. To novico je povedala Manica, domača hči, materi in tako se je čudila kmalu vsa družina, kako da more odrašen človek spati vse dopoldne.

A Limbar ni spal. Vstal je kmalu po solnčnem vzhodu, kakor druge dneve, samo sobe ni zapustil.

Sedel je dolgo pri mizi in pisal je pisma, eno gospej Roženovi, eno Lucijeti in tretje staremu stotniku na pogorju. A naposled, ko je prebral pisanje, raztrgal je liste. Molčeč in z na

hrbtu prekrižanima rokama je po sobi korakal in nerazumljive besede samemu sebi govoril: „Ostati mi ni tu več, edino mi ostaja, da odidem!“

Izgovorivši je jel pospravljati svoje reči, kakor da bi odhajal vže jutri. A hipoma, so mu prišle zopet druge misli in dejal je: „Kakov sem, sram me bodi. Mož bi moral biti, mož, pa sem otrok“. Da bi se razvedril, gre na dvorišče in dalje po vrtu na polje na sprehod. Ondi so žele vesele ženjice. Naj lepša pa naj urnejša je bila županova Manica. Žela je ravno pri poti in Limbar je moral iti mimo nje. Mislil je, da ga ne vidi in muditi se ni hotel pri njej. A Manica ga opazi, ko je bil še konci njive.

„Danes ste pa prespali najlepše dopoludne gospod doktor“, ga nagovori sramežljivo, ko se jej približa. Da ima vzrok nekaj besedi govoriti ž njim, se sklone in brusi vže nabrušen srp. Mislila je ona, da je nespodobno neogovoriti domačega človeka, saj Limbar je stanoval pri županovih.

„Res je, da sem pozno vstal in žal mi je. Sinoči sem imel pozno opravek in slabo sem spal“, pravi zdravnik in obstoji ob razorji.

„Pa ljubeznjivi opravek ste imeli, gospod doktor, jaz vže vem“, povzame zopet Manica in skrivaje požuga zdravniku, kakor da bi hotela reči: „Nič ne tajite, ne prevarite me, vse je očitó.“

„Ne vem kaj misliš, Manica“, pravi zdravnik in po stezi dalje odide. Deklica se užali, da si je upala očitati gospodu njegovo grajsko obiskovanje, saj umel je dobro, kam merijo njene besede.

„Lep zaklad je ta Manica“, pravi Limbar sam pri sebi, ko po polji odide.

Popoludne je sedel Limbar na kovčegu sredi svoje na pol urejene seljine, ko nekdo na duri potrka.

„Ker me vi nočete obiskati v mojem zagorskem gnejzdu, nadlegujem vas jaz in sicer precej nenadno, kakor vidim“, pravi prišlec, komu Limbar v nekaki zadregi roko poda ter skuša se opravičevati.

„Nič za to, moja navada je vže taka“, nadaljuje gost, vpokojeni stotnik, znanec iz prejšnjih poglavij.

„Jaz pridem, pa grem, in govorim kakor mislim, pa ne prašam, kaj se spodobi, in ne devljem vsake besede na tehtnico. Mnogo epizod

iz svojega življenja bi vam vedel povedati o tem, a mislim, ne hoteli bi jih poslušati dolgo. Vsak človek ima svojih misli dovolj, če hoče, in vi tudi, gospod doktor, če vidim prav.“

Limbar je v zadregi. Da bi si nekoliko opomogel iz nje, pokliče vina, potem pa poleg njega sede.

„Ne zamerite, gospod stotnik, pri meni se morate zadovoljiti s tem, z drugim vam nimam postreči, saj veste, kaj premore možki v tuji hiši“, pristavi Limbar.

„Molčite, prijatelj! Jaz sem vaje vsega, le dobrega ne. Tudi vi imate vže nekaj več izkušnje, kar ste pri nas na kmetih, tega sem preverjen.“

Limbar se zgane. Kaj je to? Kaj vže tudi starec pozna njegove razmere in neprijetni dogodki. Sam peklenšček bi mu jih bil moral pri-
našati. „Izkušnja je dobra stvar, le to je neprijetno, da pride navadno prepozno, ko je vže izgubljeno vse. Kaj pomaga mornarju magnetna igla, ko mu je vtopil vihar barko. Izkušnja le greni, greni in peče, a ne zdravi, gospod stotnik, tako so moje misli, če jih smem imenovati tako.“

„Modrec ste, pravi modrec in govoriti znate, kakor bi knjigo brali. A saj modreci smo vsi ali saj biti hočemo. Zvezdogledi goljufivi smo, zvezdogledi, ki računimo, kdaj prisveti ta in oni planet — in pri tem v mlako na obraz pademo, in trud davnih let zasmemo.“

Pri teh besedah dvigne Komar kupo in pravi: „Na vaše zdravje, gospod doktor! Dobra kapljica je to. Če bi bile nekaterih misli take, kot so moje, pila bi ga lahko že čestokrat skupaj, tako pa ne vem“.

Limbar je še v hujši zadregi. Kam merijo zadnje besede, mu je vganjka. Da bi si pregnal radovednost in si razvezal jezik, pogosto kupo mej prsti vrti in tudi tovarša ne pušča na suši.

„Aj, aj, pa kaj je to prijatelj? Kaj pomenjajo kovčegi sredi sobe, ta nered, ki ga vidim tu?“ povzame črez nekoliko zopet starec. „Ne ženite se baje še ne. To ne gre tako hitro. Ljubica, neizkušena golobica se kmalu pridobi na svojo stran. Potem se prične stoprv Rubikon, pri katerem vtonejo marsikateri zaljubljeni vojskovodje. Pazite, da se tudi vam ne primeri kaj enacega. Pot ljubezni je opolzla, ledena pot, naj nevarnejši defilé, dovolite, jaz sem vojak, da

rabim takove primere, nad katerim preže na desno in levo sovražne pesti in grozeče krogle.“

„Motite se, gospod stotnik, če sodite tako. Sicer razumen, da se šalite, a pri meni brez vzroka in uspeha. Povedati vam moram odkritosrčno, da odhajam od tod in da morda danes zadnjič skupaj pije. Verjemite mi, vzroka nimam posebnega za to. Kar mi v glavo pride, to pa more biti, naj bode tako ali tako.“

Poslednje besede izgovori Limbar s posebnim naglasom. Bere se mu očito, da mu ni ljub takov pogovor in da se bojuje sam s seboj pol v zadregi pol v nevolji.

„Počasi, prijatelj! To ne gre tako hitro. Pri tem imam še jaz važno besedo. Zdaj mi morate vže dovoliti takovo predrznost, zakaj pa ste me za prijatelja sprejeli, prijatelju pa dajemo več potov več pravice, kot samemu sebi. Vi odpotujete pravite. To je kratka, odločna beseda. A vi je niste premislili, niti veste kakove nasledke bode imelo to, če izpolnite, kar pravite, niti imate vzroka, da kujete takove sklepe. Ali hočete oditi zaradi tega, ker ste se zaljubili? To ni možko. Posloviti bi se bili morali prej, če ste vedeli, da ni tu postanka.

Naposled še eno. Ali nas hočete zapustiti zaradi tega, ker se vaši ljubezni ovire stavijo?"

Tihota nastane nekaj trenutkov potem. Zdravnik podpre glavo.

„Vi se čudite, prijatelj, jelite in ne morete umeti, da sem se urinil jaz v vaše razmere. Nič čuda, samo nekaj časa je treba in jasno vam je vse. Zdaj ne besede več o tem. Zgodnje sadje in zgodnje veselje je navadno črvivo in največ potov zagreni. Nekje se bere baje v božji knjigi, da kedor vztraja do konca, on je plačila vreden. Poslednje storite vi, namreč če hočete, če upate vašemu staremu prijatelju in če ste v resnici še mehkega srca, ki se zdravi v nasprotnem mehkem srcu“.

„Ne umem vas prav, gospod stotnik, in ne vem, kakove motive imate za toliko simpatijo, ki jo razodevate moji osebi. Hvaležen sem vam iz srca za to in krivico bi vam storil, ko bi bil drugačen. Bojim se samo, da so vaši sveti pri meni brez koristi.“

„Dopali ste mi in zaradi tega sem danes tu, ker upam, da boste poslušali izkušenega starca. Naglašujem vam še enkrat, da sem vas prišel pomirit, ker ste bili sinoči žaljeni. Da

mislite zaradi take malenkosti vsemu okraju hrbitišče pokazati, nisem mislil“.

„Pustite to prijatelj, odgovorite le eno, kako ste izvedeli sinočne zadeve in kedo so ljudje, ki skrbе tako ljubeznjivo záme!“ povzame zdajci nekako trdo in z odločnim naglasom zdravnik.

„Tudi to izveste, vam pravim. Ali storite, kar vam svetujem. Ne prisojajte dogodku nika-keršne važnosti, temveč —“

„Meni se dozdeva, da hočete slepe miši lo-viti z menoj, a tega bi vam ne svetoval in ne pristovalo bi vašim letom. Sicer vem sam, kaj mi je storiti. Hvala za daljne svete!“

Izgovorivši poslednje, vstane Limbar in s širocimi koraki sobo meri.

„Ha, ha, lejte, lejte, prijatelj, tega ni po-treba. Zdaj se pa nad mojo grešno glavo go-reče oglje zbira. Prav, prav mi je, zaslužim, prav zaslužim to. Kaj se vtikam v reči, ki me sedaj ne peko več, sedaj ne več, a pekle so me nekedaj. Vendar brez zamere, prijatelj! Srečno hodite, srečno, kedar odpotujete! Ko bi pa ven-dar, še kedaj, česar vam ne želim, na Pešato mislili — in mene potrebovali, pa pišite in

naročite. Ker me vi danes očividno iz svoje sobe mečete, skušal bodem, da vas jaz toliko prijazneje sprejemem, če zaidete še kedaj na puščobno pogorje“. Poslednje besede reče starec razvnet. Pokrivalo poišče toraj in za kljuko pri durih prime.

Limbarju zagori lice in sram ga je bilo svoje neuljudnosti. K tovaršu stopi, prime ga za roko in pravi: „Ne zamerite, tako nisem mislil! Moja naglost mi je omamila um. Le toliko vem, da mi tu ni več ostanka. Kedaj odidem, še ne vem. Zaradi mojega stanu in značaja ne morem, da bi se mi očitalo kedaj, da sem fantalinsko motil spoštovano družino. Človek ima le nekaj, kar more imenovati svoje, na kar zre lahko s ponosom: čast in dobro ime.“

Pozneje se vname mirnejši pogovor, A dalje noče ostati starec, da si ga prosi zdravnik. Ko ga potem po stopnjicah in nekoliko čez vas pospremi, se ločita.

„Pa srečno, prijatelj, vaša volja, vaš svet. Brez zamere, kakor sem rekel. Ko bi me potrebovali kedaj, le pišite; dokler živim, vam ostanem vedno stari znanec.“ Te besede zakliče

stotnik še od daleč za Limbarjem in vrtno drevje ga zakrije; Limbar pak se vrne v sobo in zaklene duri.

Enajsto poglavje.

Teden dni mine potem. Listje po drevji je rumenelo in padalo na zemljo. Pravijo, da je jesen najprijetniši čas. To so oni, ki merijo prijetnost in srečo po materialni tehtnici. Taki so bili Pešašcanje. Kedar so bile njihove kašče in shrambe polne, kazali so, da niso brez srca in sicer s tem, da so pogosteje vino pili in s kupami ob mizo trkali.

Letošnja jesen je bila Pešaščanom dobro obrodila. Žita in družih pridelkov so imeli polne shrambe in povrh je še tista nesrečna kozova bolezen ponehala.

Kovač Krivec pa se je v krčmi več potov zaveril, da je kozam zacopral ali kali le gospod Limbar, ki je tako hudo učen, ker ima polne kovčege knjig. Krivec je vedel, zakaj govori tako. Več potov je vže pil na zdravnikov račun in še bode, če Bog da in njegov študirani znanec.

V poslednjem pa se je Krivec na svojo preveliko žalost jako motil. Kaka dva dni pozneje namreč, je imel v Limbarjevi sobi pri županu polne roke dela. Limbarjevo pohištvo, knjige in zdravniško orodje je v zaboje spravljaj in za potovanje uredoval.

Da je bil Krivec pri tem delu žejen, kakor vedno, je naravno, in da je polič vina pred njim stal, katerega je pogosto med prsti vrtil, tudi.

„Da mora ravno zdaj oditi, ko sva se natančneje spoznala in bi mi sem ter tje kaj za-sluzka dal, ali kapljo vina privočšil“, modruje Krivec sam pri sebi in se huduje.

„Jaz bi dejal, da mu take sile ni tu. Lep denar si služi, dobro je in pije, in vsega ima, česar poželi. Gospoda je nezadovoljna in nikedar jej ni prav. Bašte k meni naj bi v šolo prišel, pa bi zvedel, kaj se to pravi. Ves dan je človek na nogah in za nič, še kaplje vina si privoščiti ne sme, ker si ga ne more. Ko bi bil on kovač, jaz pa dohtar, potem bi se pa ne kremžil on, ko bi takovo vino pil, kot je to-le po srebrni dvajsetici bokal.“

Tako modruje in ugiblje kovač Krivec in zaboje vtrjuje, kakor da bi hotel z žebli vse svoje križe in težave vanje potisniti. —

Limbar je isto dopoludne precej zgodaj vstal in se stoprv proti poldnevu vrnil.

Po južini župan pipo tobaka natlači in gre na vrt k Limbarju pod visoko jablano na leseno klop sest.

„Tedaj odrinete gospod dohtar“, ga ogori in enekrati gosteje dima v vejevje puhne.

„Kaj hočem tu? Opravek mi je pošel. Brez mene lahko prebijete. Sem ter tje v sili pa v mesto po zdravnika pošljite.“ S temi besedami je hotel zdravnik odpraviti župana, ki mu je bil danes in baš v tem trenutku, ko bi bil rad sam, neprijeten.

„Pa bi ostali še, še bi ostali. Veste, radi vas imamo vsi, pa hvaležni smo vam, in pa žal hudo žal nam bode za vami.“

„Zdaj ni mogoče. Prej bi bili morali priti. Naznanil sem vže gosposki, da odidem, in kovač mi vže ureduje moje stvari za potovanje. Jutri ali pojutranjem pa kar zapreževa oče župan, če hočete, in posadite me na staro mesto, kjer ste me dobili.“

„Tega ne, tega, gospod dohtar. Ko bi moje besede kaj veljale, bi dejal takole: Kovača bi iz sobe spodil in mu prepovedal vaše reči zabijati, po bokal vina bi šel in midva bi ga kartukaj-le skupaj cukala in jaz bi se zaveril, da bi potem še pri nas ostali — vsaj tija do spomladi, če ne dalje.“

Nekako tako je ugibal županček in potem na prste leve roke našteval, ko bi imel zdravnik črez zimo na Pešati zaslužka in koliko lepega denarja bi si lahko prištedil.

Limbar poskuša nekaj časa priprostega tovarša, a potem mu dosadi tak pogovor, toraj vstane in v svojo sobo odide.

Tudi tu ne najde miru. Knjige, obleka, podobne vse je v neredu, pravi somenj.

Med drugim zapazi na oknu na pol posušen šopek. Znano mu je, kje je raslo ono cvetje, kedo ga je povil v šopek in skriva je v njegovo sobo postavil. Da bi si zatrl še ta spomin, zgrabi posodo in vrže šopek na cesto.

Trenutek pozneje odide sam v vas.

Ko na vežnem pragu premišljuje, kam bi šel prav za prav, zagleda na klopi Manico.

Bleda je in oči ima vprte na šopek ob prašni cesti.

Limbar ve, kaj pomenjo ta pogled. Uboga deklica tega ni zaslužila. Da vrača ljubezen s sovraštvom, dobroto z zaničevanjem, moralo jo je žaliti. —

Človek pride čestokrat na mesto nenadoma, kamor se niti namenil ni, niti mu je ljubo.

Kako bi si to razlagali, ne vemo. Ljudje pravijo, da je to naključje, mi pa trdimo, da nas neka neznana notranja sila vodi v bližino osob, katere so nam mile, ako tudi nimamo namena, sestati se ž njimi.

Po takem načinu menda je prišel isto popoldne Limbar na travnik ob potoku, kjer se je med razstresenimi vrkami pasla živina in so vaški kuštravi in bosopeti pastirji in pastarice ogenj ob stezi kurili.

Z otožnim srcem, sam s seboj in s celim svetom nezadovoljen, jezil se je nad svojo osodo, ki mu je pokopala navidezni temelj bodoče sreče. Vmes pa se je vpletalo vroče hrepenenje po svoji miljenici in kot kontrast besede Komarjeve, ki mu je s svojimi besedami nedvojbeno hotel iz mislij izbiti ljubezen do grajske hčere.

Naginjal je večkrat k sklepu, slediti svetu stotnikovemu in pretrgati vse vezi, ktere so ga vezale na Lucijeto. Ali zopet se je oglasila ljubezen in omajala preje storjeni sklep. Tako je prišel do gozdčica, kjer se pota križajo.

Ena steza pelje čez Gorjance, druga na levo proti njegovemu domu. Ondi stoji iz davnih časov kapelica, posvečena materi božji. Na severni strani na pol razpalega zidovja je lesena klop in nekaj korakov oddaljen žubori bister studenec v senci širokovejate bukve.

Tam počivajo v poletni vročini mimogredoči. Tudi Limbar je vže sedel čestokrat na oni klopi in občudoval raz nje krasen razgled v dolino. Tudi danes zavije tija. Domov se mu ne mudi. Pred mrakom se hoče stoprv vrniti.

Vtopljen v take misli, se približa kapeli in zapazi — le še nekaj stopinj oddaljen, na klopi — Lucijeto. Kri mu šine v lica, nekoliko postoji, a vrniti se ne more več. Lucijeta ga je videla. K njej tedaj sede.

„Vi ste hoteli skrivaje iti memo mene, gospod doktor. Veste, da to ni lepo od vas“, ogovori deklica prišleca, ko nekaj časa v vidni zadregi poleg nje sedi.

„Vi mi delate krivico, gospodičina. To ni bila moja misel. Važne reči sem ugibal in prevdarjal, kratko, razmišljen sem bil, in v razmišljenoti spregledamo mnogo, česar ne bi smeli.“

„In kaj ste tedaj premišljali?“ vpraša Lucijeta.

„Ni dobro, da človek vse ve. Čestokrat mu je lastnih mislij preveč, tuje bi ga vznemirile popolno. Tudi na vas, gospodična, ne bi bile, če se morda ne motim, moje misli brez vtisa. Dovolite, da jih ohranim za se.“

Deklica osupne. Svoj pogled v zdravnikov obraz upre, roke sklene v naročji in pravi: „Gospod doktor, vi ste danes tako čudni, tako nerazumljivi, da bi se vas bala, — ko bi —!“ Pri tej besedi povesi oči, strese se jej glas, njene trepalnice nekolikokrat urneje trenejo.

„Če hočete vedeti, naj bode“, povzame Limbar in morda nevedoma Lucijetino desnico ulovi in v svoje naročje preseli.

„Šetal sem se dolgo časa in čudil sem se, da mi je ta pot nenadoma tako dolg, kakor da bi vedel celo on, kedo se vrača zadnjikrat mimo gojzdne kapele.“

„Kaj je to, gospod doktor? Govorite jasno, ne umem vas!“ vsklikne nekako boječe Lucijeta.

„Slovo je vsacemu težko. Naj odhajamo iz domovine ali iz daljnega, nekedaj nam tujega kraja, povsod nam solza po licu kaplja, pravi pesnik, katerega čitate tudi vi, gospodičina, in tega sem se prepričal danes sam. Povedati vam moram naravnost, da se odpeljem jutri pred solničnim vzhodom v mesto.“

„In koliko časa se ne vrnete?“

„Ne vem, morda nikedar več. Tudi ne vem, kedo bi poprašal kedaj po meni. Tujca pozabimo, ko nam izgine njegova podoba na prašni cesti. Naš spomin je navadno tako dolg, kakor vid našega očesa.“

„In od mene se niti posloviti niste namenili?“

„Morebiti bi bilo bolje za naju. Prepovedalo se mi je, da vas ne smem videti. To je volja vaše matere.“

Tihota nastane. Limbar čuti, da se Lucijetina desnica trese in v prelepem očesu se jej utrne solza, krasna leskeča solza in razlije po licu. Kakov pogled! Omečil bi bil jeklenemu

človeku srce in Limbarjevo mehko srce naj bi bilo nepremakljivo?

Zatrti so bili prejšni sklepi, zatrto moštvo, uničeno vse sovraštvo v srcu. Roki je ovil deklici okoli vratu, pritisnil jo je na svoje kipeče srce, razodel jej je, kar jej je bil vže tolikokrat razodel in tolažil jo je, kakor se tolažijo — z besedico se zadovoljujoči — zaljubljeni.

„Daleč bodem od tebe“, šepče potem Limbar in poljubi biserne solze raz dekličinega lica, „a moje misli bodo neprenehoma pri tebi, in tvoje naj bodo pri meni. Ko se ne bodeva videla, piševa si in ko si pisati ne moreva, upava, da pride čas, ko nama ne bode treba tudi poslednjega, ko bodeva združena za vselej.“

Tako je govoril Limbar in deklica ga je strmeč poslušala, jokala in vendar nepopisljivo srečna bila. Danes je dala dušek svojim skrivnim bolečinam; kaj pride, kaj bode v prihodnje, ne ve, ne misli in ne računi — kedor ljubi.

Dvanajsto poglavje.

Drugo jutro je bila sobica v županovi hiši prazna, kajti Limbar se je bil odpeljal.

Pol ure pozneje, ko je oddrdral voz po kamniti cesti, stopila je Manica v samotno sobo, naslonila se na okno in zrla na široko cesto doli v dolini, ki se vije proti mestu; zakaj je imela rudeče oči, ne motili bi se, ko bi rekli da jih ima od solza. Zdelo se jej je danes nestrpljivo v tej sobi, ki jej je bila sicer najljubša. Samotne in otožne so jej bile celo cvetice na oknu, in samotna zapuščena se je dozdevala ona sama sebi.

Ko se tako suče po sobi, zagleda na mizi nekaj belega. Bil je listič z njenim napisom.

Z otročjo radovednostjo in tresoč se, ga bere:

„Draga Manica!

Ne zamerite, da sem odpotoval brez slovesa. Poslavljam se s temi vrstami od vas, in vas prosim odpuščenja. Ostanite srečni, veseli! Konečno imam še eno prošnjo. V omari je ostala knjiga, katero sem si izposodil v gradu

in jo pozabil vrniti. Prosim, izročite jo grajski gospodičini in sicer, če je mogoče skrivaje, ter pozdravite jo v mojem imenu!

Anton Limbar.“

Tako bere in bere Manica v drugič in tretjič in svojim lastnim očem ne verjame, da bi bila to njegova pisava.

„Njo naj pozdravim toraj, njo, to je vse, kar mi ima naročiti, drugega nič. O, vedela sem predobro, zakaj je ostajal cele popoldneve ondi. In naposled to čudno naročilo, da naj ga poslavljam jaz pri grajskih!“

Ko je modrovala tako županova Manica in na prašno cesto v dolino zrla, stal je Limbarjev voz konci vasi pred prvo krčmo.

Ondi so se zbrali namreč isto jutro vaščanje od župana in kovača Krivca pričenši do zadnjega kočarja in so Limbarja čakali. Hoteč ali nehoteč, se je moral Limbar ustaviti pred krčmo in ondi z možmi kupo vina popiti za odhodnje.

„Pa ne bi šli, gospod doktor!“ modruje župan, ko Limbar sredi možakov, kakor v trdnjavi, sedi in neštevilnim njihovim vprašanjem le na pol odgovarja.

„Jaz vas zaveravam, gospod, da vam pri nas ni bilo slabo. Pa bode še bolje, če ostanete. Moje stanovanje vam prepustim brez plače. Soseska bode privolila tudi nekaj goldinarjev za plačo in opraviti bode imeli vedno.“

„Saj je res, gospod milostivi, ostanite pri nas“, se oglase zdaj hipoma vsi pivci in kakor čebele vanj silijo in sebe in svojo srenjo hvalijo.

„Hvala lepa, možje. Zdaj ni mogoče. A tega ne pravim, da bi se ne vrnil še kedaj k vam, če se vse po moji volji zgodi.“ Izrekši te besede, globoko vzdihne ter se zatopi v misli.

Med tem se je kovač, ki je bil sicer naj zgovorniši in je naj modrejše besede Limbarju zastavljal, skozi okno ozrl in vskliknil: „Glejte, glejte, gospod doktor, grajska kočija drči po cesti. Počakajte, ne rekel bi dva pota, da ni namenjena k vam. Kedo ve, kako važno obiskovanje vas pričakuje in lahko, da si še premislite in voznika in voz nazaj v vas obrnete.“

Pri teh besedah pomole pivci pri oknih glave na cesto in svojo radovednost pasejo.

V resnici, v istem trenutku pridrči grajska kočija skozi vas.

Krivec pretekana, modra glava je baje opazil Limbarjev neugodni položaj. Ko se je tedaj čez nekaj časa zdravnik od mož poslovil in odpejal, začel je zbranim pivcem, ki se niso mogli ločiti od vinske kaplje, pripovedovati: „Bog si vedi, zakaj se je tako iznenada odločil, zapustiti nas“, reče eden možakov, „zdi se mi, da ni brez važnejšega vzroka to storil“.

„Le mene prašajte, mene, kako je to, pa vam povem in zagodem, da vsi strmite in zijate“, vzklikne zdajci Krivec.

„Zini, če kaj veš in znaš, ker hočeš vedeti vse!“ se oglase zopet pivci in v kovača oči upro.

„Da bi jaz ne vedel? Pa vem, samo jaz vem, kako in kaj. Tako gotovo vem, kakor vi ne veste in nihče drugi. Le poslušajte in verjemite mi, če hočete, ako ne, pa pustite, je vse eno“.

„Ko bi vedel kaj, bi pa govoril in ne skri-val toliko časa svoje modrosti“, se oglasi zdajci kovačev sosed, jezeč se, da kovač vse brez izjeme za nos vodi.

„Pa ti govori, ti, če ti bolj veš, jaz bom pa molčal, kakor zid in poslušal te bom, pa je“

ga zavrne osorno prejšnji. Potem pa kazalec desnice na usta položi, z levico v dolino na grad pokaže in skrivnostno zašepeče: „Tam le so krivi, tam le, da se nam zdravnik kuja. Ženil se je v gradu baje in vrata so mu zaprli in pot pokazali. Zdaj pa recite, če ni res tako!“

„Aha! To bi bilo kaj, brez nič ni“, se začudi pol omizja. „Zakaj si izbira grajsko, prav mu je!“ pristavi drugi.

„Naj bode, kakor hoče, mi vže prestanemo“, reče župan. Tako so preresetavali možakarji ta in druge prdmete še dolgo, tako da je bilo solnce vže visoko na nebu in so jezične ženice razkačene vže tega in onega pivca skozi okno klicat hodile in mu očitale, da bode vse zapil in po svetu pognal.

Trinajsto poglavje.

Sneg je ležal po Pešaški dolini in po Gorjancih in povsod. Pešaščanji so pri kurjenih pečeh sedeli, novice razdirali, sosede in vse navskriž obirali in predivo so preli.

Semtertje se je zasukala tudi govorica na grajske, na nekdanjega zdravnika, na županovo

Manico, ki je zadnji čas v gradu, kakor domača in na gorjanskega gospoda. Tako so zvali namreč ne vedoč pravega imena stotnika Komarja na pogorji. Posebno poslednji jim je delal zadnji čas mnogo preglavice. Več potov so ga videli korakati v naj večjem snegu v vas, a ne v krčmo, temveč naravnost k županu. Ondi je z Manico, ki se je v mestu nekaj nemščine naučila, le tuji jezik govoril, kakor da bi družega ne umel.

Poslednje pa ni bilo res. On je bil baje po vsem širnem svetu. Trdili so, da je govoril kar je le kateri hotel, turški ali španski ali kedo ve, kaj še, pa tudi po domače, ako le ravno hoče. Kovač Krivec je pri takih prilikah zabičeval, da gospod le zaradi tega nemškuje z Manico, ker jo rad ima in jej, kedo ve kaj, na uho šepeče, pa da bi jo celo rad, ko bi ona hotela, za ženo k sebi vzela. —

Ljubezen gradove podira in iz razvalin zopet nove zida, sovraštvo pozablja, krivic ne čuje in ne vidi in po različni meri sebe in svojo okolico sodi. Takovo pravilo je veljalo nekedaj in še velja. Limbar se je nekedaj posmehoval temu pregovoru, a kaznoval se je sam.

Le nekaj tednov je spolnoval sklep, kateri je storil pri svojem odhodu iz pešaškega sela, namreč utopiti mladostno norost, kakor jo je imenoval, in rabiti svoje moči le svojemu poklicu, trpečemu človeštvu v korist.

Kedo bi uganil, koliko se je vže storilo taciž možatih obljud, in koliko se jih je prelomilo, pozabilo?

Tudi Limbar 'je spoznal, da je človek iz mesa in krvi in da ima v prsih čut in srce.

Čez dolgiž štirnajst dni, takovi so se dozdevali vsaj njemu, je napisal pismo, polno zaljubljenosti, polno zračnih gradov, kakersna so takova pisanja vsa brez izjeme in odposlal ga je v posebnem listu svojemu prijatelju na Gorjancih.

Stari stotnik je pri mizi sedel in vino pil, ko se mu izroči pismo. Iz početka ni vedel, čigavo je. Ko ga prečita in izve ponižno prošnjo, naj mu prijateljski pomaga v neki zadevi in poslano pismo po skrivnem poslu na pravo adresu odda, izpije pol kupe vina, z rokama tleskne, se zasmije in vsklikne: „Lepo je to. Daleč sem prišel. Kedo bi bil mislil, da bodem na stara leta zaljubljenim kamenje izpod nog sprav-

ljal in jim goreče rane hladil. Dobro, dobro, krasno je to: O ponosno moštvo, kaj si v resnici takovo, kot si bilo, ali nisi za las boljše postalo v dolgih dvajsetih letih, ko sem bil jaz v takem položaju, kot je zdaj moj znanec“.

„Naj bode“, pravi potem. „Zaljubljenim pridiguješ zastonj. Prej ti vse verjemo, nego da je njihova zaljubljenost neumnost, prt, skozi kateri žaré ljubeči žarki le tako dolgo, dokler jim ne odkriješ skrivnostne zavesse. Vendar vsi smo Adamovi sinovi, vsem se edenkrat pamet pomeša. Kedor podaljša naše norčije, nam je prijatelj. Takov prijatelj hočem biti tudi jaz svojemu mlademu, zaljubljenemu znancu“.

Tako je modroval stotnik, ko je prebiral prvo Limbarjevo pismo iz mesta. Proti večeru pa je ubral pot doli proti vasi k županu. Onda je skrivaje k sebi poklical Manico, razodel jej lepo skrivnost in oddal pismo. Manica je sicer isto noč jokala skrivaje v postelji in vedela ni zakaj, ali pa si ni upala vedeti. Drugi dan pa je vendar v grad pismo nesla in ga svoji novi prijateljici izročila in jej povrh srečo želela. Tako so romala Limbarjeva pisma iz mesta skozi stotnikove in Maničine roke v Lucijetine

in zopet nasprotno. In predmet onim skrivnostnim pogovorom stotnika z Manico bila so baš ta pisma. To je trajalo do spomladi. Tedaj se je razmerje v nov tir zasukalo in sicer iz sledečega vzroka.

Limbar je vso dolgo zimo zaljubljena pisma pisaril in dobival in v pomladi je bil na onem mestu, kot v jeseni, ko je na Pešati slovo jemal. Vsacemu resnemu možu moralo je biti to grenko; tudi Limbar je izpoznal naposled to in da mora biti mož. Največ vzroka za take misli je imel tudi zaradi tega, ker je v mestu malo prakse in tudi malo zaslužka imel, daleč na kmetih pa službe vsprejeti ni hotel. Brez premoženja in brez upanja, da se predrugači njegov neprijetni položaj, mu je bilo povšeči, da se mu posreči dobiti službo zdravnika na ladiji, ki je imela odpluti na triletno potovanje. Predno se odloči za svojo novo službo, piše še dve pismi, eno, to se ume, svoji nepozabljivi Lucijeti, drugo prijatelju Komarju. Lucijeti obljubi, kakor je vže navada v takih prilikah zaljubljenim, da jej ostane zvest vse dni tudi v tujini, in naj mu ostane tudi ona. Ko se vrne čez tri leta, se spremené baje okoliščine, on si prihrani lahko

precejšno svoto denarja in potem upa, da mati ne bode nikakih zaprek več stavljala zaželjenej zvezi. Lepo je bilo to pismo in polno tolažbe za ljubečo deklico. Vendar je mnogo grenkih skrivnih solz točila na oni beli papir, rekel bi da se ne bodo nikdar posušile.

Drugo pismo je bilo ravno nasprotno prve-mu. S pravo možko prozo in resignacijo je pisal Limbar tu svoje križe in težave, iz katerih se mora rešiti sam, ker ga nočejo ali ne morejo drugi. Trdil je, da mu ne ostaja družega, kot odpluti v tuji svet za kruhom. Prosil ga je na-posled, naj mu ohrani svoje prijateljstvo, ter ga uveraval, da se bode vedno hvaležno spominjal njegove iskrenosti.

„Dober človek ta Limbar in časti vreden“, pravi stotnik, ko odloži to pisanje. „Nadejam se, da ga bodeta življenje in ptuji svet popolnoma iztreznila in izpametovala. Srečno hodi in srečno se vrni in sreča naj te spremlja, koder hodiš!“

Štirnajsto poglavje.

K posestvu gospoda Komarja pripadal je tudi kos gojzda, kateri je mejil z gojzdom graj-

skim. Kedar ni imel družega opravila ter mu se ni ljubilo čitati knjige, snel je puško s klina, jo obesil o rame, poklical psa ter po gojzdu kolovratil in lisice in zajce zalezoval ali bolje rekoč plašil, kajti lovil je manje iz namena, da kako žival ubije, kot da mu čas preide, saj tudi pes ni bil lovski pes, temveč navadan hišni čuvaj.

Po zimi je bilo nekega dne, solnce je sijalo skozi sè snegom odete smereke. Vže precej časa lazil je po lisičjem sledu, a naposled, ko mu le ni hotela lovska sreča mila biti, in je bil zelo utrujen, sede na hrastov panj, da se odpočije. Bil je nevedoma prekoračil meje svojega gojzda ter zašel na posestvo Zakriškega graščaka.

Precej časa je tako sedel ter se vtopil v morje spominov na burno preteklost svojo. Pes legel je kraj njega, ter mirno motril svojega gospodarja. Kar povzdigne pes glavo, skoči kvišku, zalaja ter izbudi gospodarja iz njegovih sanj. Komar se ozre in vidi petdeset korakov od sebe — Zakriškega graščaka in enega slugo, katera sta prišla ogledovat neke hraste, katere je hotel graščak posekati, da popravi krov svojega hleva.

Ta pogled imel je čudovit učinek. Komarju, ki je imel do tega moža skrivnostno sovraštvo, kar so bili opazili vže davno kmetje pešaški, stopila je krv v glavo. Prijel je puško ter urno stopil prišlecema nasproti.

Zakriški graščak je προβledel. Rekel je svojemu slugi, da naj gre nekoliko naprej ter pusti oba sama, a da naj se na njegov klic vrne.

„Dober dan prijatelj!“ reče proti njemu stopivšemu Komarju.

„Hinavec“, zakliče Komar, „kako se usojaš to ime skrunjati, ti ki si me tako grdo prevaril! — Sicer pa se mi sedaj zaželjena prilika ponuja, da te prisilim do zadostenja, katero sem toliko let zastonj od tebe iskal“.

„Kaj hočeš, človek od mene?“ reče tresoč se Zakriški.

„Izpihniti ti luč življenja!“ odgovori Komar.

„Ali si zblaznel, kaj sem ti storil?“

„Ti še vprašuješ, kaj si mi storil. Ah, kratko pamet imaš. Ali zato jaz bolje pomnim. Dobro veš, kaj od tebe zahtevam. Ti se moraš z menoj bit!“

„Jaz ti rečem, da se ne bom!“

„In jaz ti rečem, da te prisilim. Ali vidiš tu pod mojo pazduho korobač?“

„Pa kaj hočeš ž njim?“

„Glej, za uho te primem in pokličem tvojega sluga, naj gleda, kako te izšibam, kakor svojega psa! Razumeš, pred tvojim slugo te izbičam.“

„Komar, ti si strašen človek, pomisli vendar! —“

Komar mu ne odgovori nič, temveč ga ulovi za uho in hoče poklicati slugo.

Zakriški probledi in reče: „Stani! prosim te!“ — Pretnja, da ga hoče izbičati v pričujočnosti sluge, kateri bi mu, to je dobro vedel, ne mogel pomagati zaradi psa, prebudila je v njem sram. — „Ne, te sramote ne trpim, da bi me bičal pred slugo. Ker si tako trdovraten, da v teku tolikih let nisi potolažil tvojega gnjeva, naj bo! bil se bodem s teboj“.

„Dobro, jaz te pozivam na dvoboj, a ti voli orožje.“

„Tedaj se bodeva bila sè sabljami, a kje in kedaj se hočeš bití?“

„Danes v osmih dneh, tam-le v onej dolinici!“

„Jaz sem zadovoljen. Ali hočeš v resnici priti?“

„Zastavljam ti častno besedo!“

„Tvoja častna beseda ni piškavega oreha vredna, — — —, vendar naj bo. Priti hočem in videti, je li si v tečaju tolikih let brezčastno bojazljivost opustil, ali ne.“

To rekši, pokliče Komar psa ter odide. Zakriški stoji nekoliko časa, kakor okamnel ter gleda za njim, potem pozove svojega slugo ter se potrht vrne v grad. —

Preteklo je osem dni. — Rano z jutra vstal je Komar, zavil se v kožuh in skril pod njega sabljo. Domači so se čudili, kam se gospodu tako rano v takem mrazu mudi. Vendar poznali so ga, da je kratkobeseden in zato se ga ni upal nihče vprašati, kam gre. — Brzo je korakal, in predno je solnce izšlo, došel je na mesto, kjer sta on in Zakriški imela se bítí. Sedel je na posekan hrast, podprl glavo in čakal. Vsaka minuta zdela se mu je kot dolga ura in vže je začel sumnjati, da Zakriškega ne bode. Kar začuje škripajoče korake v zmrznenem snegu. Vstane in vidi tri osebe, ki se bližajo mestu. Bil je Zakriški in dva Komarju neznana

gospoda, katerih jednega je bil Zakriški za kuma pri dvoboju naprosil, drugi je bil zdravnik iz bližnjega mesta.

Komar jim gre naproti ter gospoda se med-sobno predstavijo.

„Kje pa imate kuma“, vpraša tovariš Zakriškega.

„Jaz bom kumoval sam sebi“, odvrne Komar. „Ako je gospoda zadovoljna naj se prične boj.“ —

Pristopita tedaj jeden k drugemu. Zakriškemu se trese sablja v roki. Kum da znamenje in boj se prične.

In ni trajal dolgo. Komar kot vojak vešč borenju, in ves željen, osvetiti se svojemu sovražniku, vsekal je Zakriškemu, ko mu je od strahu roka omahovala, rano v glavo. Kri mu se je pocedila po licu, pala mu je sablja iz rok in sam se je od bolečine zgrudil na zemljo. Boj je bil končan. Zdravnik in kum pristopita ter obvezeta rano, pri katerem poslu jima tudi Komar pomaga.

Zdravnik je trdil, da rana ni globoka in da ni velike nevarnosti. Ko se je Zakriški zopet zavedel, pristopil je Komar k njemu, mu podal

roko, ter dejal: „Sedaj sva pobotana, jaz tebi odpuščam, kar si meni zakrivil.“ Potem se poslovila od ostale dvojice, ter gre naravnost domov. Ona dva pa vzdigneta Zakriškega, ter ga peljeta v grad, podpiraje ga vsak z ene strani.

Petnajsto poglavje.

V vaški krčmi so kmetje žganje pili in novice razdirali. Glavno vlogo v tem imenitnem razgovoru je imel kovač Krivec.

„Jaz vam povem, da to ni kar tako pa tako tja v en dan in da se pozabi, kakor bi se, ko bi kakov škric kateremu izmed nas ude pretresel, ker mi smo kmetje in nič. Pa vendar prav je, da je premikastil Komar nekoliko tistega čmerikovca grajskega. Sile mu baje ne bode. Ko bi prišel meni v pest ob pravi uri, mislil bi bil na vaškega kleščarja sajastega vse žive dni in bi bil.“

Pri teh besedah Krivec polno kupo žganja izpije, podbradek z razcvetenim rokavom obriše, z desnico lice podpre in nadaljuje: „Možje, veste, ker ste tudi gospodarji in kaj uganete in

razsoditi umete, to pa je bilo tako, baš tako kakor vam pripovedujem in pravim. Jaz sem pipo tobaka natlačil, pa proti večerū je bilo in delo v kovačnici mi je pošlo in dejal sem: Krivec pojdi v gojzd in nekaj leskovih obročkov narezi pa sod, ki vedno vodo pušča, utrdi, da ne bode starka moja vedno v te režala in kričala, da si pijanec, pa pod božjim solncem nič družega. In šel sem, gori nad hudo brezno, kjer leskovina raste in dejal sem: To je grajsko in graščak ložje utrpi, če mu nekaj šibic urežeš, kot kakov kmet beraški, ki ima polno hišo otrok in poln koš zaostalih davkov. Pa nožič zastavim in kakove tri takove leskovine odrežem, kar ga prinese, kaj menite, koga, prinese čmerikovino tega graščaka, kakor da bi bil iz oblakov pal in bi ga bile copernice prignale. In zakričal mi je od dalje, da me ustrelī in zapre, če ne pustim njegove leskovine, ki še kupe žgannja niso bile vredne. Jaz pogledam in malo prestrašim se in šibine pustim. Pa jeza in žolč me zalije, da bi bil premikastil in pretepel čmerikavost grajsko, da bi bil stisnjen in krotek, kakor železen obroč, kadar pride pod moje kladivo. A dejal sem, pusti ga. On je

gospod, ti si pa kovač Pešaški. In po luknjah bi te vlačili bričje in sodili bi te pri zeleni mizi in kedo ve, kaj še, če mu ne pustiš v miru udov ali ne odložiš svojega maščevanja za ugodniši čas, ko te nihče ne vidi in ne pozna. Pa moja neumna kovaška glava je ubogala in storila tako. Zdaj pa je Komar pravo zadel in mi posel iz rok vzel in ga dobro izvršil. Zaveravam vas, če je res kar ljudje govore, graščak ne bode več trave tlačil in Bogu božjih dni kral. Steknil je, kar se mu je spodobilo in prileglo. Skoraj malo preveč ga je potipal, a jaz bi ga tudi ne bil božal in gladil.

„Kaj praviš, da graščak umrje zaradi istega dvoboja ali kali? Take sile mu baje ni“, pristavi zdajci župan in v kovača zija.

„Potem pa ne bi bil rad v Komarjevi koži, Glavo za glavo in krv za krv, govori zakon cesarski in tudi njemu jo vzemo, če je tudi sam gospod in študiran in pretekan kakor devet kancelijskih gospodov“, pritakne zopet drugi kmet in bližje k kovaču prisede, da bi bolje njegovo pripovedovanje razumel.

„Kaj pa sta imela, kaj, prav za prav in zakaj sta se sprla in navskriž prišla?“ vpraša

zdajci župan, kateremu je pijača vže nekoliko v glavo silila, glava pa na omizje.

„Kaj bodeta neki imela? Sprla sta se, kakor se mi kmetje sem ter tje spremo, pa je. Ne da bi dejal, da smo mi prvi, a zadnji tudi nismo in gospoda ni za las boljša, tako me poslušajte in razumite!“

„Jaz se bojim, da bo napak iztekla stvar,“ reče eden prejšnjih pivcev.

„To bo pa še sitno to, če mu bo gosposka za petami in mu do živega seže. Tako vam pravim možje, še mi vsi, vsi bomo sitnosti imeli zaradi tega in vi župan boste imeli marsikakov pot k sodniku in h komisiji in sam Bog ve, kam še vse“.

Poslednje predrami zopet Krivca in nekako boječe v svoje tovarše zija.

„Pa čemu, da bi jaz sitnosti imel, ravno jaz. Jaz si roke umijem, meni ni nič mari. Sama sta zamešala, sama naj zdaj gledata“, se izgovarja župan in s koščeno pestjo po omizji bobna in se sem ter tje nekako skrivaje zkozi okno v noč ozira kakor češ: „Ko bi vtegnili le prav imeti in bi beriči posled tudi po Komarjevih znancih svoje — dolge roke stegnili“.

Tako se nadaljuje prepir in vrsti govorica. Krivec se spozabi iz strahu celo tako daleč, da jame legati in tajiti, da nikedar na grajskem posestvu obročov rezal ni, pa da je graščak mož, pravi pošten mož in ga je škoda, ko bi umrl ali kali. —

Bojazen, da bode tudi vrlim Pešaščanom dvoboj graščakov delal sitnosti, bila je prazna. Nikedo drug do obeh boriteljev in svedokov ni videl boja in tudi te osebe so iz lahkoumevnih vzrokov molčale. Tako je tudi cela stvar skoro utihnila in le sem ter tje je kedo vaščanov omenjal, da je Zakriški graščak še vedno bolan in da ga ni nikamor na spregled. —

V Komarji pa se je od onega dvoboja sem izvršila velika sprememba. Čudovit je bil nasledek okolnosti, da je dolgo let gojenemu sovraštvu in želji po osveti duška dal. Popreje se je bil skoro popolnoma od svetá oddalil, z nikomer ni občeval, vse njegovo ponašanje kazalo je nekakšen gnjev in srd, ktera goji do vsega sveta. Po dvoboji pa se mu je pristudilo to puščobno življenje, kakor ga je do sedaj vodil, okolica njegova bila mu je pretesna, želel si je med svet in sklenil je tudi podati se zopet v viharo življenje.

„Sedaj me nič več ne veže na to okolico, kjer stanujejo meni tako zoprni ljudje. Moja želja, zaradi kateré sem toliko let samotaril v tej samoti, da mi se ponudi prilika znositi se nad onim hinavcem, mi se je izpolnila. Sedaj hočem zopet sebi živeti!“ —

Nekega dne povabil je k sebi pešaškega župana. Sicer nerad podal se je župan k njemu a vendar si ni upal odbiti poziva. Prijazno je sprejel stotnik vaškega poglavarja, mu postregel s čemer je imel ter mu jel potem tako besediti:

„Oče župan, jaz sem sklenil odpotovati in morebiti me dolgo časa nazaj ne bode. Jaz sem mislil sicer moje posestvo prodati, a skesal sem se in odločil se, ako bode mogoče, pridržati ga, ker sem toliko let bival na njem. Ker pa nimam nikogar svojih, komur bi ga mogel za časa moje odsotnosti izročiti v varstvo, zato sem sklenil, vprašati vas, ali bi hoteli vzeti ga v najem. Vse moje pohištvo, živino in orodje vam prepuščam in želim, da tudi moji dosedanji posli ostanejo, dokler se jim ljubi na tem posestvu. Da so pošteni in pridni, to jamčim jaz. Za najemnino se bodeva vže pogodila, in sicer tako,

da ne bode vam na kvar, plačevali pa jo bode pri sodišči. Imeli bode pa moje posestvo v najemu, dokler se ne povrnem ali jaz sam, ali pa ona osoba, ktorej bodem pravnoveljavno izročil moje posestvo v last“.

Župan se je nekoliko obotavljal po kmetom prirojenej nezaupljivosti vzprejeti ugodno ponudbo; ko mu je pa Komar dokazal vse koristi, katere bode imel, ako vsprejme ponudbo, se je udal, in čez nekoliko dnij sta se podala v mesto, kjer sta pri sodišči sklenila pogodbo. —

Komar se je potem poslovil od domačih in od županovih, s kterimi je bil poslednji čas jedino občeval. Nekega večera pa je drdral voz iz Pešaške vasi in na njem je sedel Komar v popotnej obleki in nekoliko zabojev na vozu je pričalo, da se misli gospodar za precej časa posloviti od Pešaščanov. Ko je voz počasi navzgor se vozil, ozrl se je večkrat Komar in ko je bil na vrhu klanca, ukaže voz ustaviti. Nekoliko časa gleda zamišljen na grad in na pešaško selo in na svoje domovje, potem pa reče: „Lepa si domovina! srečna ostani; mene ne vidiš morebiti nikedar več“.

Potem zapoje bič, voz zdrdra naprej in očep župan, ki ga je sam vozil, se poslovi v mestu od Komarja, ter mu želi srečen pot. —

Šestnajsto poglavje.

Preseliti se moramo zopet za eno leto naprej in zameniti slovensko domovino z obalami mehikanskega zaliva.

Močno se je vpiralo pomladansko solnce v gorata morska obrežja in v luki Vera Kruc se je gnetla pisana množica radovednih gledalcev in pričakovala avstrijskega parobroda, ki je plul napolnjen s tisoči vojnih dobrovoljcev. Koliko zanimivih obrazov je bilo videti tu, koliko ljudstva iz vseh delov sveta, koliko različnih šeg in narodnostij! Ondi je slonel s širokokrajnim, na oči potisnjenim pokrivalom in prepasan s pisanim angleškim šalom ponosni sin Mehike in se jezil v brado na sovražnega ptujca, ki se vgnjezduje vedno bolj in bolj v njegovi domovini. Zopet tam je hodil z na hrbtu prekrižanima rokama pusti Anglež in morda računil, koliko bode zaradi nove ptuje posadke njegova kupčija na boljem. In večni Ahasver, povsod

doma, prekupovalni žid je čakal nemirnega pogleda se bližajoče barke in študiral, koliko zaslужka more pridobiti danes.

Zdajci zagrome topovi iz vseh vojaških brodov, ki stoje v luki in zastave različnih narodov zavihrajo došlemu avstrijskemu parobrodu v pozdrav.

Veselje in vriskanje brez konca in kraja odmeva raz došle barke in gromeči klici in pozdravi čakajoče množice mu odgovarja na obrežji.

Ondi med gnječo, ki se peha in ogleduje tujce, zapazimo tudi tridesetletnega možaka s polno rumeno brado in nekako čudno znanim obrazom, da si ne vemo, kje bi ga bili vže videli. Tega in onega vojaka nagovori s prijazno besedo in temu in onemu stisne desnico, kakor da bi bili vsi njegovi znanci in prijatelji. Glej, zdajci pride nova vrsta in slovenski glasovi odmevajo na desno in levo. Bili so slovenski, za cesarja Maksimilijana nabrani dobrovoljci. Bradat opazovalec se zgane: „Bog vas sprimi, rojaki“, vsklikne v domačem jeziku in se pridruži rojakom slovenskim. Veselja in pozdravljanja ni konca ni kraja. Če tudi tujec po imenu

in obrazu, najde v tujini rojak rojaka in tako je bilo tudi tu. A kratko je trajala ta družba. Poveljnik oddelka zapove k odhodu.

Pazno posluša naš slovenski možak pri tem povelji in hiti k poveljniku, kakor da bi bil izpoznal v njem neke danjega svojega znanca, a ta odjaše k prednji četi, ter mu izgine izpred očíj. Predno se zave, odidejo rojaki. Potem govori samemu sebi: „Ali je mogoče, ali je goljufiva sličnost? Poslednje ne more biti. To je bil njegov glas in njegova podoba, samo mnogo starejši je. Ubogi starec, kaj je pripeljalo tudi tebe v tujo zemljo na stare dni? Počitka nisi našel in sreče v domovji, kakor jaz!“

Težko ni uganiti, da je modrujoči tujec naš stari znanec zdravnik Limbar.

Limbar, ki je bil v službi na italijanski ladiji, s početka zaradi stanovskih opravil ni mogel popraševati dalje po vojaškem poveljniku, kesneje pa je bilo prepozno; kajti čete so odrinile vže drugi dan proti glavnemu mestu.

„Smolec sem, stari smolec kamor pridem in koderkoli hodim. Celo sem v daljni tujini me preganjajo domače podobe, obrazi, katerim sem hotel ulti in jih izbrisati iz spomina“, pravi

Limbar sam pri sebi, ko se zopet nekaj tednov pozneje ob morskem obrežji izprehaja. „V kratkem odrine barka, na kateri jem sužnji kruh, v severne luke in potem v domovje. Odjadral bi z njo, a kaj hočem ondi? Iskati nimam ničesa, akoravno sem zapustil mnogo. Celo možak, katerega sem imenoval prijatelja, se je naveličal domovine in prišel je za menoj. Bolje je, da ostanem tu, kjer sem. „Iz očíj, iz spomina“, pravi stari pregovor, jaz pa trdim: Izpred očíj je lahko bežati, morečemu spominu niti pa ni mogoče. Toraj ostanem tu še nekaj let, poskusim svojo srečo in poiščem svojega neke danjega prijatelja, če se bode dalo. —

Bil je vroč poletni dan eno leto po teh dogodbah. Solnce je pripekalo na mehikanska tla. Od daleč so odsevali zvoniki mesta Morelije. Uporna domača in tuja cesarska vojska sta si stali ondi nasproti.

Prišel je večer, a zmage ni prinesel ni eni ni drugi četi. Zastonj se je prelivala kri.

Noč je legla na zemljo. Zakurili so se ognji po taborih. Le posamezne čete nočnik straž so se srečavale in menjale, in vozovi z ranjenimi so drdrali po bojnem polji.

Ondi na obrežji počasne reke je počival častnik. Splazil se je tija in si izpiral rano na nogi ter jo obvezal z žepnim robcem.

Med tem dospe sanitetni oddelek na obrežje. Vojaki dvignejo ranjenca in zdravnik mu hoče obezati rano.

„Pustite me! umrjem naj, in vsemu bode konec“, vsklikne častnik. Bil je stotnik Komar. Poveljnik zdravstvenega oddelka veli vojakom naložiti ranjenca na voz ter ga odpeljati.

Sedemnajsto poglavje.

Nekaj tednov pozneje je bila vojaška bolnica v Kveretari napolnjena ranjencev in bolnih. Vročina, nezdravi zrak in mnoge nalezljive bolezni, ki so se širile po prenapolnjenem mestu, so uničile več vojakov, kot sovražno orožje. Le malo število onih, ki so bili prineseni semkaje, je videlo zopet svojo daljno domovino.

V posebni sobi za častnike v zgornjem oddelku ležal je tudi znanec iz slovenskega pogorja in zadnjega bojnega prizora — stotnik Komar.

Slonel je na postelji in pisal v malo knjižico. Videlo se je, koliko truda ga stane to pisanje.

Zdajci se napove prihod zdravnika. A starček se ne zmeni zanj in niti ne pogleda mladega zdravnika, ki stopi k njegovi postelji. Stoprv ko poslednji iznenajen vzklikne ter Komarja po imenu pozove, se ozre in zagleda — Limbarja, ki je bil vstopil v mehikansko cesarsko vojsko kot zdravnik. Veselje mu spreleti lice, spne se više v postelji in z vzklikom „Bog vas sprimi, prijatelj Limbar!“ poda mu desnico. Limbar zgrabi desnico in oba zreta jeden v drugega molče, kakor da jim je iznenadno sretje glas zaprlo. Potem reče Komar:

„Hvala Bogu, da je vas še enkrat poslal v moje društvo. Moje življenje se naginja konec in milo mi je, da sem našel ljubega znanca, čigar prijateljstvo mi bode osladilo zadnje trenutke“.

„Ni še vse izgubljeno in jaz mislim, da danes leto bodeva oba zopet v domovini, ako hočeva in se nama poljubi.“

„Vi lahko vi, in vi morate. Mene pa pustite tu! Zdaj je prepozno. Jaz ne smem upati več,

da bi kedaj ozdravel. Prijatelj, jaz dobro vem, da ne zapustim več tega mesta, vas pa še čakajo veseli in viharni dnevi, kakeršne sem užival nekedaj tudi jaz. A bilo je več temnih, kakor jasnih. Ne zamerite, prijatelj, jaz govorim z vami, kakor da bi se poznala iz otročjih dnij. Jaz pripoznam, da sem grešil, ker sem molčal vedno o samem sebi, v vaše zadeve pa sem se vtikal nepoklican in vas s tem morebiti čestokrat vznemirjal. A danes govorim z vami, kakor pri spovedi. Skoro bodete umeli in dejali, da sem imel prav. Ko sem bil mlad, dragi moj, bil sem poln visokoletečih mislij, poln poezije sem živel in zlate gradove o bodočnosti sem zidal. Bil sem sin ubožnega kmeta iz gorskega zakotja, ter se šolal v bližnjem mestu. Vsako poletje sem hodil v Roženov grad in govorilo je vse pešaško selo, da rad zaljubljeno namežikujem grajski gospodičini. In resnico so govorili. Lepa grajska sedemnajstletna Helena očarala me je s svojo ljubeznjivostjo, in grajski sin Zakriški mi je bil prijatelj, kateremu sem bil srčno udan. On je prihajal pogosto v grad, kedar sem bival jaz ondi in to se je zgodilo vsake počitnice. Ker je bil prezgodaj umrli brat Helenin moj součenec

in prijatelj, vabila me je potem njegova mati graščakinja pogosto, morda da bi bila lažje pozabila svojega edinega sina in — Helena me je baje tudi zaradi tega nekoliko rajša imela. Jaz po vzrokih nisem popraševal, samo čutil sem, kako srečen sem v njenej bližini in v družbi druzega prijatelja.

Tako so ginili dnevi in tedni in vsake počitnice so mi bile prekratke. Po dovršenih srednjih šolah sem se odločil za pravoslovne študije. Ker sem bil od doma brez pomoči, mi je bila grajščakinja druga mati, in skrbela je zame, kot za lastnega sina. Svet je nehvaležen, in v najboljšem človeku se pretrga časi nit najblažje lastnosti, kateri pravimo: hvaležnost. Ne sramujem se vam povedati, prijatelj, tudi jaz nisem bil nič boljši; zlorabil sem dobroto svoje druge matere. Mlad pravoslovec, brez izkušnje, brez resnega premisleka, dvignil sem previsoko svojo ubogo glavo — in ljubezen, gorečo ljubezen sem razodel grajski hčeri, ter jej prisegel, da bode, da mora biti le ona moja nevesta in nobena druga. Ljubila sva se goreče in strastno in zlate gradove sva zidala v oblake, kakersne zidajo vsi zaljubljeni brez izjeme. Do izvršenja

mojih študij sva sklenila zakrivati najino srečo, kolikor bi se dalo. — Živ človek ni smel vedeti o najini ljubezni, posebno mati ne; kajti prepričana sva bila oba, da bi bilo to najino gorje. Samo Zakriškemu, s katerim me je vezalo iskreno prijateljstvo, odkril sem svojo sladko skrivnost. Tako so potekale predzadnje počitnice. Ločitve čas se je približal, a med tem je vedno lepše cvela moja ljubezen, saj še eno, le eno samo leto — in svoboden sem, kot možak stopim lahko k materi ter jo prosim za Helenino roko.

Le eno leto, eno leto, malo dnij po številu, in koliko se je izpremenilo med tem.

Ko se vrnem po dovršenih študijah, ni bilo več istih veselih dnij v gradu. Moj prijatelj vzprejel me je jako hladno. Sicer me je to nekoliko osupnilo, a mislil sem, da je bogve iz kakošnega vzroka slabe volje. Ali še bolj sem se jel čuditi, ko sem opazil, da se me ogiblje. Tudi Helena vèdla se je jako hladno proti meni, a toliko bolj bila je prijazna z Zakriškim. Jaz sem bil slep in nisem ničesar sumnjaj. Toliko večja je bila moja bol in moj srd, ko sem se očevidno prepričal o Heleninej nezvestobi in

prijateljevem izdajstvu. Nekega dne sem šel zopet v grad v pohode. Pri vratih stal je sluga, ter mi rekel na moje vprašanje, da li so grajski doma, da je gospodičina z Zakriškim mladim gospodom šla na šetnjo v grajsko šumico. Ta vest mi je spotila grlo. Slutnja se je obudila v meni, da bi moglo biti, česar sem se v resnici prepričal. Varno sem stopal, da me ne bi opazila. Zagledal sem ju na stranskem potu, kako sta hodila roko v roki. Stisnil sem se v grmovje. Dihati se nisem upal, da me ne bi čula. Vlekel sem na ušesa, a nisem mogel besedij razumeti. Čul sem tudi imenovati moje ime in potem glasen smeh. Na to sta izginila za grmovjem in sela na klop, ki je bila ondi. Priplazil sem se bliže in slišal sem, kako sta si o ljubezni govorila, poljubovala se in šalila. Kri mi je stopila v glavo. Zaječal sem od žalosti in srda. Hotel sem skočiti mednje in raztrgati varavemu prijatelju obraz. Ali premislil sem se. Obziri, katere sem moral imeti proti Heleni, so mi branili osvetiti se na mestu brezvestnemu prijatelju.

Hotel sem se tiho odplaziti a zapletel sem se v vejevje in tako prouzročil šum. Skočila

sta oba na noge in Zakriški zavpije: „Kedo je brezsrarnnik, da tu posluškuje?“ Jaz stopim pred njega in srdito odgovorim! „Jaz! ali brezsrarnnik nisem jaz, ampak ti, ki si proti meni prijateljstvo hlinil, pa me tako gnjusno varal!“ Ko me Helena zagleda, z glasnim krikom odbeži. Zakriški pa je skočil proti meni in hotel me s palico udariti. Ali prestregel sem mu udarec, mu izvil iz rok palico ter mu dejal: „Kukavica, mene hočeš tepsti, ki sem brez orožja. Vidiš, lahko bi ti kosti zdrobil, ali jaz se ne zadovoljim s tem, ako imaš kaj časti v sebi, bil še bodeš z mano, ter s krvjo opral tvojo krivico!“ Začel se je zvijati in pogovarjati me z lepimi besedami, a jaz se nisem dal utolažiti. Naposled, ko je videl, kako ozbiljno jaz zahtevam od njega, da se z menoj bide, obljubil je, da bode prišel čez dva dni v grajsko šumo blizu znane vam kapelice, da poravnava naš posel. Prišel sem in drug moj bil je grajskega oskrbnika sin. Čakala sva precej časa, a plemenitega bojazljivca ni bilo. Izvedel sem, da jo je isti dan iz grada pobral v mesto.

Srd in žalost razjedala sta mi srce. Doma mi ni bilo več obstanka. Odšel sem v mesto.

in iskal povsodi svojega nasprotnika. Iskal sem ga po gostilnah, v gledišči in drugih javnih prostorih, iskal sem ga na domu. Vešče se me je znal ogibati in jaz nisem mogel doseči zaželenega cilja.

Vmes mi je pošla moja gotovina. Kaj sem hotel storiti. Za nadaljevanje študij nisem imel sredstev, ker sem občevanje z Roženovimi popolnoma prekinil, a od doma nisem mogel ničesar pričakovati. A tudi inace se mi ni ljubilo več mirno nadaljevati svojih študij. Vleklo me je v širni svet, da v trudu in nevarnostih pozabim skelečih ran. Odšel sem v Trst in vstopil v službo na ladiji kot prost mornar. Naposled stopil sem v francosko vojsko ter se sè svojo hrabrostjo popel do stotniškega čina. Deset let je sedaj tega, kar sem se bil vrnil v svojo domovino. Nikogar svojih nisem našel več. Umrli so mi roditelji, a niso čuli glasu o svojem sinu, kje da je. Z novci, ktere sem si priščedil, popravil sem si svoje domovje in sklenil izvršiti tam svoje nemirno življenje. Nekedanja moja miljenica Helena bila se je omožila z Zakriškim, ter njena hčer je Lucijeta. Ali maščevalka osoda kaznovala je tudi nju. Njijin zakon

ni bil srečen in tako sta živela ločena. Sedaj so vam razmere jasne, ki so med nami vladale in razvidno vam je iz te moje pripovesti, zakaj smo se jeden drugzega izogibali.“ —

Starec je obmolknel. Težko je sopel in videlo se mu je, kake bolečine mu je zadajala telesna rana, a tudi kako ga je pripovedovanje duševno mučilo. Ginen molčal je Limbar in ni se upal pretrgati molka. Kmalu potem pa je začel starec nadaljevati svojo povest:

„Rekel sem vam, da sem sklenil v miru završiti svoje življenje, a osoda hotela je drugače. Bil sem se vže umiril in premda me je žolč oblil, kedar sem se spominal neiskrenega in pri tem plašljivega neke danjega prijatelja, vendar ga nisem iskal. Slučajno srečal sem ga jedenkrat na lovu. Ko sem ga zagledal, vzbudil se je zopet v meni oni neizbrisivi srd, prisilil sem ga, do se z menoj bíje ter ga v dvoboji ranil. Sedaj se mi je ohladilo srce, ali doma mi ni bilo več obstanka. Vzbudila se mi je zopet želja po onem nevarnem in nemirnem življenji. Dal sem svoje posestvo županu Pešaškemu v najem in ker sem čul, da se nabirajo dobrovoljci, ki imajo utrditi cesarju Maksimili-

janu prestol v Mehiki, stopil sem kot častnik v njegovo vojsko, in tu v tujej zemlji našel bodem pokoja, kajti jaz čutim, da ne bodem prebolel moje rane.“

Poslednje besede so bile le na pol umevne. Oslabel je starec predolzega govora in obmolknil. Dolgo je stal zdravnik še pri njegovi postelji, a dolžnost ga je klicala dalje. Obrisal si je oči in stisnil še enkrat starcu roko.

Odslej je Limbar ves čas, ki mu je ostajal od obilnih stanovskih opravil, provajal v društvu bolnega stotnika. Pripovedovala sta si na tanko, kar sta doživela, v duhu se vračala v domovino in reševala, kaj bi utegnila prinesiti dodočnost.

Nekoliko tednov pozneje pride povelje, da se vrnejo cesarski dobrovoljci v domovje. Z veseljem pozdravi Limbar to novico, nekedajno prisego prelomi. Kakor otroku se mu izbudi hrepenenje po domovini.

Limbar odkrije Komarju svoj namen, da se vrne v domovino.

„Prav imate, dragi prijatelj, da se vračate v domovino. Vas še čaka srečno življenje in nikarite si ga ne grenite. Jaz sem bil nesrečnež, meni se je krivica zgodila in sodil sem potem

ves svet po mojih dogodbah. Glejte, predragi prijatelj, kesam se sedaj mojih dejanj, kesam se, žalibog prekasno. Žal mi je pa največ, da sem jaz sè svojimi nesrečnimi sveti nekoliko pripomogel, da ste tudi vi omrznili na svet, premda vam ni bilo nikakeršne sile. Pozabite moje dogodbe in oprostite mi, ako sem jaz sè svojim črnogledstvom skušal tudi vam vcepiti sovraštvo do sveta. — Vrnite se tedaj v domovino. Tamkaj vas čaka izpolnenje vaših vzorov. Živite srečni v domovini in pozdravite svojo — Lucijeto. Ona je blago dete, gotovo vam je zvesta in vas čaka. Mene ne vidite več!“

Solze so zalile obema oči, molčala sta oba; potem je Limbar skušal starca vtešiti, a ta se je bridko nasmejal in dejal: „Tudi ko bi kedaj ozdravel, bil bi mrtev za svet. Srečni, prijatelj moj!“ —

Poslovila sta se. Drugi dan pa odpluje ladija s precejšnjim številom v domovino vračajočih se dobrovoljcev, med katerimi je bil tudi Limbar.

Osemnajsto poglavje.

Srečno se je pil povrnil Limbar v svojo domovino. Solze radosti so mu stopile v oči, ko

je stopil v Trstu na čvrsta tla. Nestrpljivo je čakal prvega vlaka, da se odpelje v svoje rodno mesto.

Kedo more popisati radost, katero je imela stara mati, ko jej izneda stopi v sobo sin, katerega vže toliko let ni bila videla. Spremenil se je bil sicer, postal je bolj možat, obraz ogorel in brada gostejša, a materino oko ga je takoj izpoznalo. Med solze radosti pa so bile pomešane tudi solze žalosti, ko sta se spominjala smrti starega Limbarja, ki je bil umrl, dokler se je sin po tujih zemljah potikal. —

Sklenil je sedaj Limbar nastaniti se v mestu kot zdravnik. Od početka seveda ni imel skoro nič opravila in ni se niti posebno trsil o tem, da bi si pridobil prakse, kajti priščedil si je bil precej veliko vsoto denarja v svoji večletni službi na ladiji in v Mehiki. Ker mu je preostajalo časa, jeli so se mu poditi po glavi spomini na svojo preteklost, katerih središče je bila vedno misel na — Lucijeto. Vedno živeje se mu je obnavljala njena slika in iskra ljubezni, katero si je naumil zaobstoj zatreti, vzplamtela je iz nova ter probudila neskončno hrepenenje po svojej miljenici.

Srce mu je velelo poiskati je, da jo prosi, ako mu je zvesta ostala, za ženo.

Vendar se delj časa do tega čina ni mogel odločiti v bojazni, da bi se morebiti varal. Ko je tako okleval, prišla mu je iznenadena vest, da je stari Komar v bolnici za svojo rano umrl. Izpolnila se je tedaj slutnja starčeva, da nikedar več svoje domovine videl ne bode. Plakal je Limbar za njim gorke solze, kakor plače sin za svojim očetom, saj mu je bil Komar razven matere edino človeško bitje, o katerem je znal, da mu je prijateljski vdano.

A kako je bil iznenajen, ko je dobil nekega dne poziv, da naj pride pred sodišče, kjer se mu ima izročiti važno pismo.

Svojim ušesom ni verjel, ko so mu naznani, da je Komar v svojem testamentu, katero je bil napravil nekoliko dnij pred smrtjo, svoje posestvo v Pešaškem selu volil svojemu, kakor se je sam izrazil v zadnji volji, — najmilejšemu prijatelju. — Kakor okamenel je ostal nekoliko trenotkov. Ko se je vzdramil in ko je videl črno na belem, da je vse, kar se mu je govorilo, resnica in nikakeršna vara, prevzela so ga razna čuvstva, žalostni spomin in vesela nadeja.

Sè županom Rogovilo, ki je imel v najemu neke danje posestvo Komarjevo, in kateri je bil tudi poklican pred sod v tem poslu, pogodil se je bil Limbar tako, da mu je prepustil tudi nadalje posestvo v najemu, samo da je župan odraštoval sedaj njemu najemnino. —

Preteklo je pol leta. V tem času odločil se je Limbar konečno, da stopi na vsaki način pred gospo Rozenovo, ter prosi Lucijeto v zakon. Ker mu je bilo predobro v spominu, kako mu je grajščakinja zabranila pristop v grad, ni se upal kar naravnost stopiti pred njo. Ali sedaj, ko je bil posestnik Komarjevine, sklenil je nekoliko časa prebivati na svojem posestvu ter se nadejal, da mu se bode ponudila prilika, obnoviti prejšnjo zvezo z Roženovimi ter tako dospeti do svojega cilja.

Poročil je tedaj županu pešaškemu, da hoče priti v Pešaško selo, ter da mu naj pripravi stanovanje.

Ko se je pripehjal Limbar, ustavil se je pred kovačnico Krivčevo, ker se mu je voz nekaj pokvaril. Krivec ga je brzo izpoznal ter otvoril zatvornice svoje zgovornosti. Ko je voz pokrpal, izpremil ga je do župana, in še tisti

večer stopal je ostareli Pešaški župan s ključi v rokah poleg nekedanjega vaškega zdravnika Limbarja po strmini proti Komarjevemu poslopju.

Ko sta tako stopala po strmem potu izpraševal je župan Limbarja o vseh mogočih stvareh, kje je bil in kaj je v tej daljnjej deželi doživel. Čim gostobesednejši je bil župan, tim krajši so bili odgovori Limbarjevi. Sredotočje njegovih mislij bil je Roženov grad in njega prebivalci. Večkrat je namerjal vprašati župana kako je z grajskimi ljudmi, a bilo ga je nekako sram. Naposled, ko sta prišla na strmino, se ojači Limbar in navidezno ravnodušen izkuša po ovinkih dobiti zaželenih vestij. — Reče tedaj: „Kako prijetno se odseva v večernem svitu Roženov grad!“ Srce mu je glasno bilo, in sapa mu je zastajala čakajočemu, kaj bode na to odgovoril župan. Leta izpregovori: „Lep grad, in lepo posestvo, ali Roženovih ni več. Ko je gospod Zakriški, ki je bil stare gospe mož, kmalu po onem krvavem pretepu z gospodom Komarjem — Bog jima daj večni mir in pokoj — umrl, prodala je obe posestvi in odšla, sam Bog ve kam, pravijo, da na Dunaj.“

„In njena hči je šla tudi ž njo?“ vpraša Limbar.

„Tudi, a preje se je omožila. Prihajal je mlad gospodič iz mesta — pravijo, da jim je bil celo v rodu, — in kmalu potem sta se vzela. O, to je bil pir, da nikedar tacega.“ In sedaj je pričel župan na dolgo in široko razkladati celo povest te možitve.

Limbar ga ni poslušal. Molče stopal je poleg zgovornega župana, a srce mu je krvavelo. „Tedaj si imel vendar-le prav, blaga duša, ko si mi svoje črnoglede nazore razkladal in varal si se, ko si naposled mislil, da se je svet izpremenil in da si svet krivo sodil. Prav si imel, žalibog prav!“ mrmral je poluglasno sam pri sebi.

Županček njegovih besedij ni umel. Z glavo je kimal in za zdravnikom je po strmini korakal in premišljeval je, zakaj je neki Limbar utihnil. Zdajci dospeta k samotnemu poslopju. Zapuščenost se je brala povsod na desno in levo. Lesena klopica pod jablano pred hišo, kjer je sedeval navadno Komar, je bila polomljena, trava je rastle ob vežnem pragu, ulnjak je bil vihar na pol razkril, in zarujaveli ključ se je branil odpreti dolgo zaklenjenih duri.

Zaduhli zrak vdari prišlecema nasproti, ko stopita v Komarjevo sobo. Župan napravi luč

in Limbar okna odpira, potem pa sede v naslonjač in prosi župana, naj ga ostavi samega, ker je truden in hoče iti skoro spat. Rogovila mu želi lahko noč, potem pa odide in maje z glavo, ker se mu Limbarjevo ponašanje čudno dozdeva. Ta pak je sedel nem in nepremakljivo zrl pred se, v duhu pa so se mu podili neprijetni spomini; žalost nad izgubo svoje nadeje ga je prevzela, glava mu je bila razbeljena, debele kaplje stopile so mu iz čela, on pa ni opazil, da hladna sapa piše, temveč je dolgo, dolgo sedel na istem mestu. Naposled legel je v postelj in utrujen zadremal, a nemirne sanje niso mu dale zdravega počitka. — Stoprv proti jutru je zaspal in se izbudil, ko je bilo solnce vže visoko. Vstal je, a čutil se je slabega. Vendar ga to ni vznemirjalo. Odšel je v vas k županovim, kjer so ga prijazno vzprejeli. Počel pa je čutiti, da ga v strani bode in proti večeru ni mogel več na svoj dom, ampak leči je moral v postelj pri županovih v isti sobi, kjer je takrat bival, ko je prvičrat v Pešaško selo prišel. Bolezen postala je jako nevarna. Poslali so po zdravnika in ta je povedal, da ima vsled prehlajenja vročinsko bolezen. Moral je ostati.

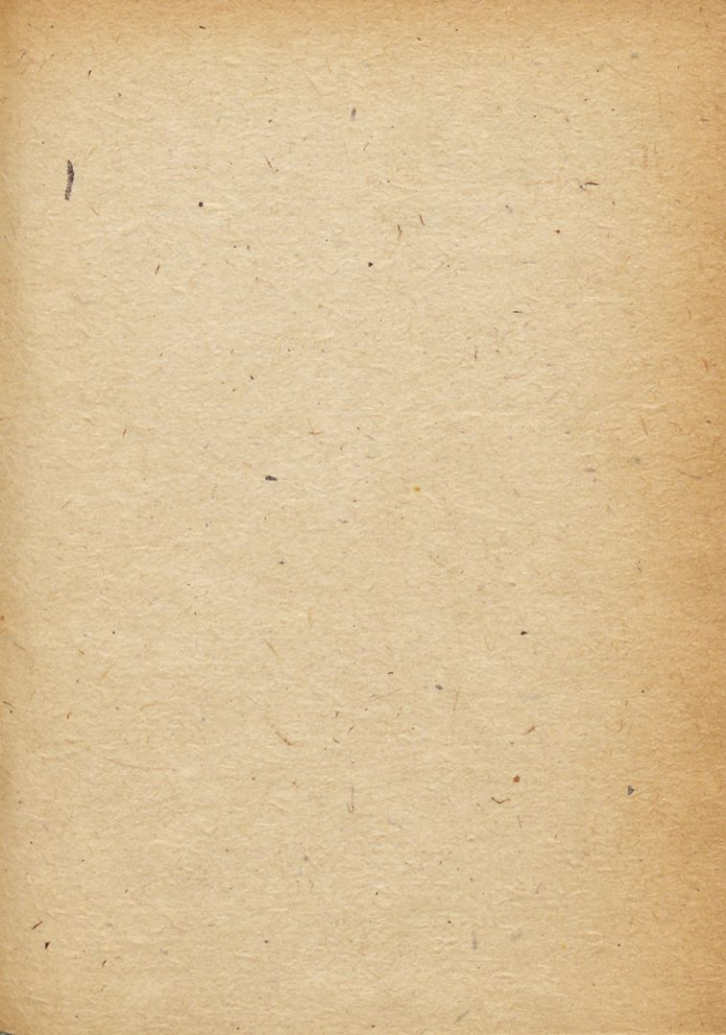
pri županovih, kjer so storili vse, kar je bilo v njih moči. Njegova strežnica pa je bila — Manica, ktera ga je dvorila z požrtvovalnostjo, ki je lastna samo ženski. — Bila je vže davno pozabila, da je do njega gojila skrivno ljubezen. Sedaj pa, ko je tako nenadoma slučaj nanesel, da je prišla zopet v bližjo dotiko ž njim, začela je iskra ljubezni v srcu zopet tleti.

Ko je jel Limbar zopet okrevati, izpoznal je blago srce dekličino. Čutil je globoko hvalenost do nje; počasi se je razvilo iz tega čuvstva, ko je jel poznavati krasna njena svojstva, visoko spoštovanje in naposled, ko se je spominal neke danjih in sedanjih dokazov simpatije, ktero je ona gojila do njega, jel je zopet drugače misliti o ženstvu in se je resno v Manico zaljubil.

Tako so ginoli dnevi in iz dnij so postajali tedni in meseci in kakor črez noč se je raznesla novica, vesela novica, da je županova Manica Limbarjeva nevesta.

Da je imela vsa soseska in še tri sosedne dovolj govorice zaradi tega, je naravna stvar.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS IN

00000076168

